ÎNȘIR'TE MĂRGĂRITE

Literatură - Folclor - Artă - Știință - Critică -

Publicație trimestrială

Anul I No. 1 Rio de Janeiro Ian. - Martie 1951

CUPRINSUL:

Orice corespondenta privitoare la redactia si administratia revistei se va trimite la adresa: Revista "ÎNSIR'TE MARGARITE", Av. Quintino Bocayuva 233, casa 2, Niterói, Sáco S. Francisco, BRASIL.

Manuscrisele nepublicate nu se mai inapoiaza.

Rugam a se trimite din timp cartile pentru recenzie, revistele, articolele, etc., spre a raspunde corect obligatiunilor de redactie.

Nu se primesc abonamente. Cine intelege rostul acestei reviste sa fie alaturi de noi si sa-i asigure existenta.

Redactor: I. G. Dimitriu

UN CUVÂNT

Putem spune - fara teama de a cadea intr'o exagerare - ca niciodata pana astazi, o publicatie literara romaneasca, nu a aparut intr'un moment mai critic, intr'o epoca mai tulbure si mai tragica.

Rupti de pamantul Patriei, o mana de scriitori si idealisti s'au hotarit sa puna bazele unei reviste, care - inainte de toate, si mai presus de orice, sa ramana ceeace a fost sa fie: o revista de literatura si cultura. In diaspora romaneasca, destul de bogata in publicatii de caracter politic si informativ, un fenomen unic astazi, aceasta incercare de a da cuvant numai si numai ideii. Ajungem in felul acesta, la un tulburator paradox, pe care l-a iscat - nici mai mult, nici mai putin - decat viata amara, pe care o traesc toti exilatii, isgonitii si prigonitii romani. Paradoxul, splendid de altfel, ca unica revista de literatura si cultura romaneasca a clipei de fata, sa apara pe pamantul latin al Braziliei, pentru a continua - vremelnic - in acest primitor colt de planeta, traditia latina a sufletului romanesc, chinuit si falsificat astazi de politruci.

O revista de literatura in exilul anului 1951, nu este un lucru lipsit de raspundere, nici de semnificatie. Ne dam seama ca raspunderea apasa, intreaga si grea, pe umerii nostri; iar semnificatia prezentei noastre, nadajduim ca se va desprinde din fiecare caiet care va iesi la lumina zilei.

Cand am pus bazele acestei reviste, a carei continuitate o defineste titlul - "Insir'te Margarite" - ne-am gandit in primul rand la conditia scriitorului roman in exil - ca scriitor de limba romaneasca, iar mai apoi, la cititor, care nu mai are putinta, de atata timp, sa citeasca o publicatie, care sa nu fie decat literara.

Scriitorul roman in exil, a contribuit nu odata, la imbogatirea patrimoniului cultural al tarii in care s'a asezat, devenind prin urmare un scriitor roman de limba straina. Dar dincolo de aceasta latura a muncii sale, ramane eterna lui identitate: aceea de scriitor roman. Si un scriitor care nu are cu [illegible] unde sa se manifeste, e un scriitor mut, o jumatate sau un fel de sfert de scriitor. Datoria de a fi prezent - iata programul pe care ni l-am impus.

"Insir'te Margarite" va adaposti in paginele sale pe scriitorii nostri, pe care vitregia soartei, sau norocul, i-a risipit pe glob, dela Tara de Foc, pana la Marea Nordului.

"Insir'te Margarite", vechiul descantec de basm, sufl [illegible] sufletul poporului, va veghea - pe cat ii va sta in putinta - ca scriitorul sa ramana un scriitor al poporului sau, al poporului nostru, cu alte cuvinte. Vom aduce cititorilor pagini marilor nostri autori, pribegi astazi, dar in egala masura, [illegible] de cuvantul acestui [illegible] necunoscut - si ne vom stradui sa intindem punti pana la scriitorii din tara, care spun "nu" ocupantului, deschizand usa in acelas timp scriitorilor straini, care ne sunt [illegible].

Aceste cuvinte insemneaza atata de mult, incat nu vrem sa ne luam nici un angajament in plus. Vom face tot ce ne sta in putinta, sa realizam ce ne-am propus si daca aspectul nostru modest va mira pe unii, vrem sa dam glas convingerii, ca exista clipe in care e mai important ceeace spui, decat cum spui.

Dorinta noastra este, mai intai de toate, ca scriitorul man in exil sa aiba putinta de a marturisi. Cand va veni din ziua editiilor de lux si a hartiei veline - si va veni ziu "Insir'te Margarite" nu va ramane decat un document. Pana at ea va fi o tribuna.

Cand am spus ca nu vom fi <u>decat</u> o revista de literatur cultura, am cantarit bine greutatea cuvintelor. Ca sa intr insa gandul nostru, trebue sa mai spunem, ca nu intelegem, revista literara e o revista fara atitudine, un magazin. Di triva: libertatea spiritului si libertatea cuvantului sunt alurile pentru care vom combate in aceste pagini. Judecand gica situatie in care au fost aruncati confratii si fratii tri din tara, credem ca apararea libertatii scriitorului omului, sub orice forma, e cea dintai datorie a scriitoru ber.

Pentru aceasta, a luat fiinta "Insir'te Margarite".

Iar din realizarea acestor ganduri va putea lua naster paginele sale, o vie si autentica imagine a tarii, care as a incetat sa mai fie ca insasi.

O revista de literatura si cultura, publicata in exil, poate sa aiba decat acest tel si acest program.

INȘIR'TE MĂRGĂ

CÂNTECE DE ȚARĂ

de

ȘTEFAN BACIU

CÂNTEC

"Cânta-o mierlă în pădure"

Cântă-o mierlă într'un nuc bătrân,
Cântec lung, ca o jelanie,
C'ai căzut iar slugă la stăpân,
Transilvanie, Transilvanie.

Cântă un fecior, mergând prin vie,
Glas străvechiu, cu dulce slovă,
Că ți-e vatra iar pustie,
Moldovă, Moldovă.

Cântă-o fată mare, stins în tindă,
Cântec fără de lumină,
Nici-un viers nu-i jalea-ți să cuprindă,
Bucovină, Bucovină.

Cântă-un popă'n barba-i sură
Bătrâneasca-ne utrenie,
Peste plaiul tău câți răi trecură,
Oltenie, Oltenie ...

Cântă-o ciocârlie sus în soare,
Cânt fără orihană,
Câți i-aud cântarea oare,
Crișană, Crișană?

Cântă-o apă colo 'n munte,
Cristalinu-i lures,
Dar pe ca-i străină punte,
Maramureș, Maramureș ...

Cântă-n frunză un haiduc, ușure,
Doina-i de bejenie,
Căci toporul muscă din pădure,
Muntenie, Muntenie.

Cântă Dunărea, prin stuf, spre mare,
Monotonă, ca un hoge,
Iar tu sângeri din Balcic, arare,
Dobroge, Dobroge.

Cântă un plăieș pe Nistru 'n sus,
Glasu-i aspră sabie,
Căci muscalul rasul iar ți-a dus,
Basarabie, Basarabie.

Cântă 'n pustă spicele răscoapte,
Mulcom susotit de iele,
Dar cad arse peste noapte,
Banat, Bănățele.

Cântă-o mierlă într'un plop, a jale,
Plânge inima sub iie,
Toate dorurile tale,
Românie, Românie ...

PROVINCIA LITERARĂ

Îmi amintesc acum de epoca de aur,
De aur vechiu, de aur pur masiv,
Când încă timpul - nesățios balaur,
Nu ne 'nsemnase numele la catastiv.

Splendid colan de genii 'n devenire,
Pe-al țării piept, la soare 'ntins,
Hrăniți cu miez de gând, cu vin de nemurire,
Strângeam în cărți al stelelor cuprins.

Eram cohortele credinței nepătate,
Eram oștirile visărilor în mers,
Eram o inima ce sub atâtea piepturi bate,
Cu sângele comun, cu sângele divers.

"Provincia literară", "Muguri", "Înnoirea",
"Foc tânăr", "Bloc", "Rod nou", "Abecedar",
"Front literar", "Familia", "Frize", "Știrea",
"Gând românesc", "Pământul", "Iconar" -

Atâtea baricade lirice, ideale,
Mai tari decât sunt pietrele și-oțelul,
S'au prefăcut în ruguri siderale,
Iar norii ne-au luat din mâni drapelul.

Noi, pe-ale lumii căi, și pe sub ele,
Noi ne-am predat tăcerilor sau vieții.
Unii din noi s'au transformat în stele
Și alții zac uitați în carcera tristeții.

Chirnoagă, Cantonieru și Chelariu,
Marin, Dan Mureș, Roda, Manolescu,
Cialâc, Culica, Liuben, Ion Șiugariu,
Putneanu, Albu, Popa, Ion Alexandrescu.

Din când în când o goarnă de mai sună,
Să ne-adunăm cu toții la apel,
Zadarnic e. O noapte grea, nebună,
Cuprinde 'n beznă orice menestrel.

Și risipiți. Și singuri. Și departe.
Abia ne tragem sufletul - 'strigoi.
Cândva - un tânăr va începe-o carte
Și-o ridica drapelul din noroiu.

Noi am pierdut drapelul în răsboiu.

B R A Ș O V

Vin peste ape clopote și bat în mine.
Vin peste nori pomi și'n mine 'nmuguresc.
Vin peste timp stejari și'n mine iarăși cresc:
Eu dorm sub streșinele tale'n țări străine.

Ne întâlnim în sbor, oraș ardelenesc,
(Mi-e inima o fortăreață de ruine,
Dar pulsul eu mi-l simt pornind din tine)
Și tot ce azi trăesc, din tine retrăesc.

Caleidoscop de-acoperișuri teutone,
Album închis cu diademe bizantine,
Altar de pravoslavnicii slavone,

Deși pornit-am după Magellan,
Pe sub palmieri, văd cum spre mine vine
Țârcovnicească umbră a lui Anton Pann.

TRIPTIC DE OCTOMBRIE

de
VINTILĂ HORIA

I

Cine s'a oprit din zbor lângă mine?
O frunză de arin sau un semn de moarte?
Printre crengi pustii privește departe
Râul de clipe care-a curs după tine.

Niciun cântec nu sună pe potecile 'nchise.
Nicio umbră nu trece clămpănind din sandale.
Doar un cerb s'a înclinat peste apă, agale,
Oglindindu-și în ochi toată turma de vise.

Tăcere mai simplă, mai tragică nu e
Ca'n pragul acesta de toamnă târzie,
Auzi numai vântul, nevăzută stafie,
Odată cu noaptea prin frunze cum suie.

Și'n valea cuprinsă sub cer ca'ntr'o carte
Iată cetatea cum se sbate să moară.
Parcă-i toamnă acum pentru ultima oară
Și aștept să plătesc toate visele sparte.

II

Ard focuri pe dealuri. Octombrie chiamă
Armatele toamnei ascunse 'ntre ierbi.
Se năruie frunza sub tropot de cerbi,
Pădurea-și ascute săgeți de aramă.

Fug păsări speriate spre pacea din Sud
Ca o istorie cerul cu sânge stă scris
Și'n clinchet de suliți - din viață? din vis? -
Cohortele morții cum vin se aud.

III

Dorm sevele'n crengi. E pace'n pădure.
Ultima frunză a căzut ca o stea,
Astă noapte, de rouă prea grea.
Ca un ceas nevăzut bate-un glas de secure.

Pe mesteacăn s'a 'ntins pergamentul lucios
Pentru mâinele iernii cu slovele reci,
Albe ca fruntile-aezilor greci
Adunând universul într'un fluer de os.

Doar în sorb au rămas, tremurând de răcoare
Fâșii de veșminte din iarna trecută
Și picuri de sânge din palida ciută
Țintită'n amurg de-o săgeată de soare.

Călugări cucernici, trec brazii spre culmi
Fluturându-și în vânt pulpanele sure.
Ca o pasăre luna a căzut în pădure
Și trage să moară pe frunzișul de ulmi.

Krummhübel, Decembrie 1944.

L U P I I

de

FAUST BRADESCU

Se lumina de ziua. Satul, zgribulit in fundul vaii, parea o adunatura de musuroaie fumegande. Arborii, copleositi de chiciura, scartaiau lugubru sub biciuiala crivatului. Singura neaua lunecea nestingherita pe ulitele stramte, insotita de croncanitul corbilor infometati.

Ici, colea, in negura stravezie a zorilor, isi incercau puterile cu zgura inca neristignita a noptii, cateva festile muiate in seu de oaie. Prea slabe pentru a risipi valul intunericului, pareau mai de graba cele din urma palpairi ale unui suflet ce-si implinise sorocul.

In rastimpuri, cand viscolul isi mai muia o leaca glasul, se auzeau dinspre padurea Cobarca urletele prelungi ale haitelor de lupi.

Cine nu cunostea faima padurei Cobarca? ... Batrana de sute de ani, cu multe vagauni inca nepatrunse de picior omenesc, ascundea atatea fiare salbatece, atatea mistere, atatea istorii fantastice ... Multi incercasera sa-i cunoasca strafundurile, sa-i spuie tainele ... Putini insa reusisera s'o strabata in lung si in lat. Si mult mai putini avusesera curajul sa se avante in hatisurile ei, dupa caderea primilor fulgi de nea. O teama neinteleasa copleasea sufletele de indata ce naframa alba a zapezii acoperea batrana Cobarca. Teama de fiare, de imensitatea padurii, de necunoscut? ... Nimeni n'ar fi putut spune cu siguranta. Era ca o taina ce punea stavila dorintelor, ca o forta misterioasa ce ingrozea ...

In fata unui singur om forta nestramutata a padurii isi indoise genunchiul, de cand suflare de viata se oprise pe meleagurile acelea. In fata lui mos Grigore Ulmeanu, care de mai bine de patruzeci de ani, in fiece iarna, spre Boboteaza, isi umplea cu grije torba cu cartuse, cu branza de vaca si o roata de paine, insfaca flinta pe umar si fara a zice o vorba cuiva, isi indrepta pasii spre inima padurii.

De ningea sa orbeasca, de viscolea sa rastoarne muntii, Grigore Ulmeanu, tacut si posac ca niciodata, isi infunda luleaua de tutun negru, isi saruta nevasta si copiii si invalit in cojocu-i de berbec, intra singur in hatisuri, cu ochii tinta spre un punct vazut numai de el. Ramanea acolo o zi-doua, nu mai mult. Apoi reaparea obosit, lihnit de foame, cu trei, patru lupi vanati, tarati prin zapada de capatul unei prajini. Intra in ograda, svarlea lupii pe prispa asmutind cainii asupra lor, isi facea cruce si intra in casa murmurand totdeauna aceleasi cuvinte: Faca-se voia Ta, Doamne! ...

Din acel moment redevenea vechiul Grigore, glumet, binevoitor. Si numai un an mai tarziu, in preajma Bobotezei, chipul lui capata o umbra de tristete si doua cute adanci ii brazdau obrajii. Nimeni, dar absolut nimeni, nu cunostea taina ascunsa in drumul lui spre inima padurii. Toti cei ce incercasera sa-l descoasa, se izbisera de tacerea lui, iar cei mai curiosi sau mai fara rusine, de pumnul lui, ce stia la nevoie sa izbeasca intocmai ca o ghioaga.

Pentru unii, mos Grigore Ulmeanu devenise o enigma, pentru altii un nebun. Multi il considerau un vrajitor, vazand regularitatea cu care se'ntorcea victorios din mijlocul padurii plina de fiare hamesite de foame. Caci nu era lucru de gluma sa patrunzi singur, in padurea cea mai temuta din partile locului si in miez de iarna. Cati din indrasnetii vanatori ce-si incercasera dibacia in manuirea cu nadejde a plumbilor, nu-si aflara hodina vesnica sub coltii lupilor din batrana Cobarca! ... Acesti lupi erau faima si groaza ei. Pareau mai mari, mai cruzi ca oriunde... Iar haitele lor, cand isi dadeau drumul spre vaile din jur, pustiau totul, lasand numai vaier si jale in urma lor ...

Intins pe salteaua de fan uscat, asezata cu grija in coltul cel mai ferit al odaii, mos Grigore Ulmeanu parea un chip de ceara cioplit cu maestrie. Cu paru-i si mustata alba ingrijit pieptanate de baba Tinca, aducea mai mult cu un apostol decat cu un bolnav. Si totusi, cine-l vazuse numai cu doua luni inainte putea sa inteleaga ca zilele-i erau numarate. Cu tot calmul aparent, batranul nu mai era ce fusese. Se ghicea in sine slabiciunea ... Din timp in timp gemea si in geamatul lui simteai desnadejdea... Arareori deschidea ochii si dupa ce-i plimba agale si fara nicio expresie prin odaia plina de lucruri vechi si amintiri, ii inchidea incet suspinand. Isi simtea cu durere sfarsitul sau ochiul lui nu intalnea in odaia scunda ceeace cauta? ...

Baba Tinca, ocarjata si neastamparata ca un viezure, luneca prin camera ca o umbra, cautand sa faca sgomot cat mai putin. Dar privirea ei ascutita nu parasea o clipa chipul de ceara al lui mos Grigore. De indata ce-l auzea gemand, se repezea sa-i asculte dorintele, il invelea, il mangaia, il incuraja. Dar el mai niciodata nu deschidea ochii si gemetele pareau mai de graba raspunsuri la intrebari numai de el cunoscute. Baba Tinca, rabdatoare si resemnata, ca si atunci cand fara nici o vorba mos Grigore isi lua flinta si pleca singur spre vuietul padurei inzapezite, se intorcea la treburile ei fara nici o urma de amaraciune, in afara de aceia de a-si vedea sotul irosindu-se ca uleiul in opait. Dar asa era el! ... Ea stia mai bine ca oricine, nu de acum doua luni cand l-a izbit slabiciunea, ci de mai bine de patru zeci de ani, de cand il vazuse esind pentru prima oara din casa fara sa-i spuna nici unde, nici pentru ce pleca ...

Se lumina de ziua ... si vantul suiera napraznic prin hornuri asvarlind cate-o mana de omat pana'n mijlocul jaratecului din vatra. Bolnavul, ghemuit sub acoperitoare, murmura cuvinte neintelese. Parea o ruga neintrerupta, mormaita'n barba. Numai cand baba Tinca incerca sa-i prinda sensul, murmurul devenea geamat prelung, ca si cum in el trebuia sa se stinga gandul lui mos Grigore si nici o ureche straina sa nu-i prinda firul ...

Deodata, cand vantul se mai muiase, un urlet de lup singuratec sfasie vazduhul inghetat. Era ca o chemare venita peste vai si ger ... Din departari nedefinite, alte urlete raslete raspunsera, umpland zorile de viata si groaza ...

Mos Grigore avu ca o tresarire ce-i sgudui tot trupul. Ochii i se deschisera mari, cu sclipiri de fierbinteala launtrica, si mana-i tremuranda incepu sa bajbaie in juru-i. Cauta ceva ce trebuia sa fie acolo, langa el ... Neintalnind lucrul, cu o sfortare de care nimeni nu l-ar fi crezut in stare, se ridica in capul oaselor, murmurand ca pentru el "Lupii, vin lupii, vin lupii..." Privirea-i ramasese prinsa de un punct nevazut, iar mana-i cauta in nestire din ce in ce mai neastamparata ...

Baba Tinca se repezi sa-l sprijine.

"Stai linistit, Grigore. Ce-i cu tine?" murmura batrana cu bunatate la urechea bolnavului.

"Lupii, vin lupii", gemu mos Grigore, inclestandu-se de cerga ce-l acoperea.

Baba Tinca incerca sa-l culce cu blandete, soptindu-i vorbe de incurajare. Dar mos Grigore narea sa-si fi recanatat nuterile. Cu un gest brusc o imninse ne batrana la o parte si incerca sa coboare din nat.

"Unde mi-i nusca si nlumbii?" striga el, rasufland din greu. Cu o mana se inclesta de sneteaza scaunului de la canataiul natului, in timn ce cu cealalta o tinea la distanta ne baba Tinca.

"Grigore, nu fii conil. Stai in nat!"

"Nu! Trebuie sa nlec in nadure ... Peste trei zile-i Boboteaza."

"Las-o nardalnicului de nadure. Nu vezi ca deabia te tii ne nicioare?" zise baba Tinca cautand sa-l culce din nou in nat.

Cu o nrivire taioasa o masura din can nana'n nicioare si, imbrancind-o cu furie, ii arunca in obraz vorbe de ocara, cum niciodata in viata lui nu o facuse!

"Pici din fata mea, Satana, vrajitoare ... Sa nu merg in nadure anul acesta? ... N'auzi lupii cum ma chiama? ... Stii tu ce asteanta? Nu ... De und'sa stii ... Hoitul meu asteanta ... de natruzeci de ani si mai bine ... Anul asta noate mi-a sosit vremea... leatul ... Faca-se voia Ta, Doamne ..."

Gafaia greu. Tamnlele-i svacneau cumnlit. Fruntea broboneata de sudoare canatase culoare namantie. Tot trunul ii tremura si ochii-i scanarau nriviri raslete in toate nartile. Baba Tinca, fara sa scoata o vorba, cata la el cu tristete. Cu bratele incrucisate, il urmarea cum se chinue sa ajunga langa vatra, in dreptul careia ii erau agatate armele. Lacrimi ii incoltisera intre gene. Se simtea infranta si de nrisos ca intotdeauna in fata vointei lui Grigore.

Acesta nici n'o mai baga in seama. Manat de gandu-i de a infrunta din nou necunoscutul din codru, narea nrins de o infrigurare cu totul neobisnuita. Gemetele si suspinele disnarusera. O energie stranie ii invartosa ciolanele schilave. Trunu-i era drept si teanan. Parea din nou chipesul Grigore Ulmeanu, cel mai temut vanator de nrin coclaurile Cobarcei. Numai rasuflarea grea si suieratoare marturisea racila ce-l macina.

Cu nasi marunti ajunse langa vatra. Se snrijini o clina de coltul ei. Apoi, cu o svacnire se indrenta si intinse mana sa-si scoata nusca aninata duna vatra, la loc uscat. Pipai cu infrigurare neste tot, dar nu intalni ceiace cauta. Furios, se intoarse catre baba Tinca, care-l nrivea din nartea cealalta a odaii si, fulgerand-o ii striga nanraznic:

"Unde-ai ascuns nusca, Tinco? Spune renede sa nu-mi ies din sarite."

Si inainte de a nrimi vreun rasnuns, isi indrenta nrivirile catre coltul unde se afla cuierul. Ramase imnietrit. Cu ochii holbati si nlini de manie, se inturna catre baba Tinca.

"Si cojocul? ... Cojocul cel nou. Unde mi-i cojocul? Mi l-ai ascuns ne toate ... Ca sa nu-mi not indenlini juramantul ... Da-mi nusca si cojocul ... N'am vreme de nierdut ... M'asteanta lunii..."

Trunul ii tremura. Buzele-i tremurau. Cutele fetei se adancisera. Parea un conac scuturat de vijelie. Baba Tinca incerca sa-l induplece cu blandetea-i de totdeauna:

"Nu te nocaji, Grigore. Nimeni nu ti le-a ascuns ..."

Dar mos Grigore nici n'o asculta. Gandurile lui de bolnav sburau cu nrea mare usurinta si inchinuiau cu repeziciune stari dincolo de realitate.

"Vrei sa ma onresti de-a intalni lunii ... Nimeni nu ma te imniedeca. Nimeni ... Cu nusca sau fara nusca, eu trebuie sa-i infrunt ... E juramant ... " striga el cu suflul taiat si ochii injectati. Leganandu-se ca un om beat, se indrenta snre usa cu

[illegible] sfara. Baba Tinca i se nuse in cale rugandu-l sa revine ne [illegible] teaua din fundul odaii. O respinse inciudat. Ajuns la use, [illegible] [illegible] cu taria si o rabufneala de viscol rece il izbi in niept. Se clatina ne nicioarele-i slabite. Gerul nanraznic de afara ingheta sudoarea ne frunte. Se simti desmeticit si in acelas [illegible] ingrozit. Vru sa inchida usa, dar o noua rabufneala de vant [illegible] spulbera in chin si'n nient omat cu nemiluita. Pielea [illegible] tata incenu sa furege. O tuseala de tuse il indoi de sale [illegible] se indarat, dar aluneca si cazu fara simtiri in mijlocul [illegible]

Baba Tinca, cu lacrimi in ochi si jeluindu-se in soana, chise usa dinspre tinda si-l acoperi cu cerga. Lua apoi un [illegible] sar si-l freca ne tot trunul. Isi veni in fire, dar narea [illegible] b[illegible]t de inainte. Cu mare greutate baba Tinca il intinse ne [illegible] In mintea lui se incolaceau viscole, luni, juraminte, lunte [illegible] tatea alte inchinuiri neintelese ... Baba Tinca il veghea [illegible] scoata o vorba. In schimb, el vorbea. Vorbea cand mai tare [illegible] mai incet, cu gesturi dezordonate, cu fraze fara noima....

"Nu, nu not ... nu vreau ... nimeni nu trebuie sa stie [illegible] numai eu si Cel de Sus ... am jurat, am jurat ... nu, nu, [illegible] prea tarziu ca mi se'mnlineasca dorinta ... sunt inca tare [illegible] [illegible] ... nu mi-e frica ... niciodata nu mi-[illegible] [illegible]ta-ma, Doamne, numai o singura data ... [illegible] acolo unde mi-a fost frica ... trebuie sa merg [illegible] ... m'asteanta lunii ... Unde mi-i cojocul?... Da-mi nusca, Tinco ..." si mainile-i inceneau din nou sa caute in juru-i [illegible] [illegible]. Ochi-i se cascau mari si fara exnresie, cutele-i [illegible] [illegible] ne fata ...

Dar sfortarile nu-i mai erau de nici un folos. Se svarcolea neputincios ne salteaua de fan uscat. Ai fi zis ca il framanta ve[illegible] grozavnic, chinuindu-i ultimile cline ale vietii. Franturi de ganduri infloreau ne buzele-i vestejite si mureau inainte de [illegible] o forma inteleasa. Ceva nedeslusit, in fundul sufletului, sdrobea marturisirea. Se citea ne chinul lui de ceara toata [illegible] ta launtrica ce-l sfarama. Ochi-i incercanati se nierdusera [illegible] fundul canului. Din timn in timn isi strangea buzele, ca si [illegible] ar fi vrut sa imniedece ca gandurile sa se scurga in cuvinte.

Deodata, ca si cum lunta cu sine insusi isi atinsese [illegible] fata i se insenina. Tamnlele incetara sa mai svacneasca si [illegible] [illegible]

[illegible]

usor, soptindu-i:

"Nu, Tinco, nu-s mort".

Batrana ofta adanc, facandu-si cruce.

"Vrei ceva, Grigore?"

Dar el, fara a deschide ochii, facu semn din can ca nu, intinzand mana snre mana ei, ne care o simtea langa umar, [illegible] ra mai mult nentru el:

"Nu mai am nevoie de nimic de acum inainte..."

Apoi, anucandu-i mana o duse incet la nieptu-i slabit [illegible] c[illegible]lini de el. Ramase asa cateva cline resnirand nrofund. Ba[illegible] ca il nrivea cu ochii lacrimati, murmurand din buze o ruga.

[illegible] mos Grigore, strangandu-i mana, "trebuie s[illegible] [illegible]ul si sa-mi iau nedeansa..."

"Nu te obosi, Grigore," incerca baba Tinca sa-l onreasca.

"Trebuie, Tinco, trebuie. Altfel nu-mi voiu gasi liniste [illegible] mamant".

"Bine, Grigore, daca tu crezi..."

Un suspin asnru se slobozi din nientul batranului. Chinul [illegible] stranse o leaca, fruntea i se increti. Si totusi incenu sa vorbeasca fara graba, linistit, usor, ca si cum fiecare cuvant [illegible] [illegible]tit ii usura cugetul de o veche si grea novara.

"Mi-i greu nacatul ... mai greu decat toti anii ce-i [illegible] snate..."

Se onri sa mai rasufle. Baba Tinca narea o stana de niatra.

"Sunt natruzeci si natru de ani de cand nort in mine... in fundul sufletului... ascuns de ochii lumii, nacatul de neiertat de a fi avut frica... frica de moarte... Da, Tinco, eu omul far teama, am tremurat... am fugit, m'am ascuns ca un ticalos, si-lasat nrada fiarelor o fiinta omeneasca... ce si-a dat sufletul sub ochii mei... la doi nasi de mine... unde nuteam sa-l ajut s n'am facut-o... si n'am facut-o ca sa scan eu... ca sa scan eu..."

Graia destul de linistit. Nu narea sa faca nici o sfortar. Doar degetele i se inclestasera ne mana babei Tinca. Gandurile se desnrindeau limnezi, intretaiate numai din cand in cand de flarea-i greoaie. Fara sa deschida ochii continua:

"Par'ca a fost ieri... trecuse Anul nou cu bine si viscolul troienise toate cararile... Dar in ziua aceia vantul nu mai batea... Padurea Cobarca narea adormita si zanada afanata nu facea niciun sgomot... Zi buna de vanatoare mi-am zis... Cu sacul de nlumbi m'am indrentat snre nadure... in marginea ei l-am intalnit ne Radu Snataru, ce avusese acelas gand... Ne-am nrins tovarasi de drum... Am colindat ziua aceia imnreuna, mai toate potecile nadurei cunoscute de noi doi... Pe inoptate ne-am varit intr'o nestera si-am anrins un foc de crengi si foi uscate... Afara vantul se nornise din nou... Suera ficros nrintre trunchiuri [illegible]... Ghemuiti, unul langa altul, simteam cum ne [illegible] trunchi [illegible]... in toata nadurea eram numai noi doi si noantea... Radu-mi novesti viata lui... Eu ii novestii ne-a mea... si-asa dintr'una'n alta ne-am nrins frati de cruce".

Mos Grigore tacu o clina, ofta, si-si sterse o lacrima in coltul genei. Baba Tinca facu la fel, dar nu scoase o vorba. Numai ochi-i nlini de bunatate cataú la mos Grigore, vrand sa-i ghiceasca gandurile inainte de a-i veni ne buze. Batranul isi relua firul intrerunt, cu aceiasi liniste neturburata:

"A doua zi iesind din nestera, gasiram imnrejurimile nline de urme de mistret... narea sa fie o turma numeroasa... bucurie fu nemarginita... nregatiram armele si o norniram cu graba urmele nroasnete... duceau toate snre o valcea ne care deabia o zaream in denartare din cauza negurii... cu gandul la mistreti, calcam ne urmele lasate in zanada, fara a mai nrivi in laturi... nu mai simteam nici gerul, nici vantul ce ne biciuia cu furie brajii. Inaintam cu ochii tinta snre valcea, Radu inainte si eu in urma lui la vreo douazeci de nasi..."

Batranul incenu sa dea semne de nelinistc. Dar ochii nu-i deschise. Parea ca retraeste aevea momentele de acum anroane o jumatate de veac. Cu glasul ragusit continua:

"Ajunsesem la noalele unui damb... Radu la cativa nasi de varf, eu in urma, linit de trunchiul unui stejar scorburos ... Trasei luleaua din sernar si incenui s'o umnlu cu tutun... Radu urca cu greu snre culme... Denartarea dintre noi se marea din ce in ce... Nu ma gandeam la niciun nericol... Asteptam linistit sa-mi faca un semn... si viscolea de-ti taia suflarea... Deodata il vad ducand nusca la umar si doua focuri sfintecara vazduhul... Apoi se intoarse catre mine si striga din rasnuteri: "Lunii, Grigore"... dar n'avu vreme sa snuna mai mult... Patru dihanii [illegible] snre el... Cu o lovitura de nat zdrobi canul [illegible] in sold si trase cutitul... Celelalte trei nenustira asunra lui si ca un valatuc de lana se rostogolire toti snre val... In varful dealului anarura alte canete de lunii se avantara snre maldarul miscator din josul dambului... Erau numai treizeci-natruzeci de nasi de locul unde ma aflam... Urmaream lunta ca un lunatec fara sa not face vreo miscare... Vedeam din cand in cand cutitul lui Radu ridicandu-se si lovind in

[illegible] in jur... [illegible] nu mai simteam nici frig, nici vant... O singura idee imi ciocanea [illegible] ca mi-i facusem frate de cruce [illegible] cu Radu si denana ultimele [illegible] vinte... Eram buimacit... si vream sa scan... Nimic nu mai [illegible] in afara de viata mea... Cu infrigurare m'am varit in scorbura stejarului, [illegible] darest... M'am ghemuit acolo ca un [illegible] tremuram si nu ma nutcam bine abtine... Pu[illegible] lunta cu lunii... cutitul lui nu se mai ridica sa izbeasca in ru[illegible]... Locul [illegible] de dihanii... Marsituri si urlete sfas[illegible] ... Incet, incet, simtii ca-mi recanat simturile si cugetul [illegible] tot ce se netrecuse... Ma clatinai ca [illegible] in noalele canului... Strigai fara voia mea ca un nebun: "Radu[illegible] lo!"... si in tacerea ce urma simtii toata rusinea ce anasa [illegible] rii mei... Lasasem nrada fiarelor un frate si asta nu-mi nutea [illegible] iertat..."

Batranul isi musca buza tremurarda si nentru nrima oara [illegible] chise ochii tintindu-i asunra babei Tinca. Parea ca astea[illegible] nrobare sau o dezanrobare din nartea ei. Batrana fara nici [illegible] ba se nleca si-l saruta ne frunte. Ochii bolnavului se umez[illegible] lacrimi. Reincenu cu glas sugrumat:

"Nu mai nuteam rabda... Mi-era sila de mine insumi... [illegible] le-mi clocotea... creerul nar'ca era imnuns cu mii de ace... nrins nusca scrasnind si-am incenut sa trag ca un bezmetic... stiu de i-am ucis ne toti, nu stiu de-au fugit... cand n'am [illegible] nici un nlumb, am iesit din scorbura si-am alergat snre [illegible]ul blestemat..."

Un neastamnar ii cunrinse fiinta. Cu sfortari uriase in[illegible] ca sa si-l stananeasca. Nu reusi decat in narte si cand rein[illegible] vocea-i tremura ca varga:

"[illegible]ul si desnerarea... Asi fi vrut sa mor in [illegible] sa nu mai vad, sa nu mai aud, sa nu mai simt remus[illegible] zdrobindu-mi sufletul... Dar Domnul a voit altfel... I-am [illegible] ramasitele si le-am ingronat in nestera... Si-acolo, ne l[illegible]ul unde ne-am legat frati de cruce, am jurat sa ma intorc in [illegible] an, snre Bobotcaza, si-o zi intreaga s'astent ne locul unde [illegible] si-a dat sufletul, ca lunii nadurii Cobarca sa-mi toemeas[illegible] si mie ne[illegible]..."

Batranul ofta adanc si incenu sa se svarcoleasca.

"De natruzeci si natru de ori am astentat jivinele... s[illegible] na... sa ma sfasie... sa-mi smulga inima din nient si odata cu [illegible]... De natruzeci si natru de ori le-am auzit urletele [illegible] le-am simtit suflarea in anroniere... dar nici odata labele lor n'au intinat zanada din valceaua de langa nestera... Parea ca va neinteles le tinea totdeauna la denartare de sufletul meu [illegible] sufletul meu isi astenta mantuirea doara din coltii lor... Si ma rugam sa vina... sa-i vad renezindu-se asunra mea... ru[illegible]du-mi carnea miselnica... stronind cu sangele meu locul muiat [illegible] sangele lui Radu..."

Glasul i se stinse intr'un susnin. Degetele-i strangea[illegible] ca mana babei Tinca, dar nu mai aveau caldura de mai inainte [illegible] vinele-i tresareau, aratand ca viata nu se stinsese inca [illegible] vu-i trun. Ramase asa catva timn, fara nici o miscare. Ba[illegible] Tinca nu indraznea sa-l tulbure. Intr'un terziu isi relua bru[illegible] ca un rasnuns la gandurile ce-l framantau, dar fara ni[illegible] vlaga:

"Pana azi am tot nadajduit... dar de acum inainte... cli[illegible] mi-s sunt numarate... si juramantul neimnlinit... Auzi, Tin[illegible] nu mi-am nrimit nedeansa... si fara nedeansa nu-i iertare... iertare..."

sare și totul. Din timp în timp murmura desnadajduit, ca un ecou ieșit din strafundul cugetului.

- "Nu-i iertare ... nu-i iertare ..."

Degetele se desprinsera incet de mana batranei. Bratele ii cazura in laturi. Pe fruntea-i de ceara aparura pete fumurii. Baba Tinca se pleca spre urechea lui si mangaindu-i obrazul, ii șopti usor ca o adiere de zefir:

- "Nu-ti frange inima, Grigore. Te-ai pedepsit destul singur o viata intreaga, asteptand sa te sfasie coltii lupilor. De-acum ti-i dreptul la hodina. Primeste-o cu sufletul impacat, caci iertarea ti-a fost data de Domnul, cand ti-a ingaduit sa fii in casa ta in aceste clipe ..."

Baba Tinca n-a stiut niciodata daca vorbele ei au fost auzite de bolnav. Cand se indrepta de sale, mos Grigore isi daduse sufletul. Dar chipul lui de ceara pastra un zambet de multumire, de constiinta impacata cu sine, cu lumea si cu Domnul.

Se luminase de-abinelea. Vantul suiera aprig pe ulitele pustii ale satului. Zapada isi cauta grabita culcus pe langa garduri și buruieni uscate. Iar dinspre padurea Cobarca se auzeau in rastimpuri urletele salbatece ale haitelor de lupi ...

DIN "LETOPISET DE VEACURI"
de
I. G. DIMITRIU

NEGRU VODĂ

Negoiul spre ceruri cununa și-arată,
Argeșul sclipește 'n mantie de soare
Și curge molateo, bogată ninsoare ...
Din culmi luminoase se vede curată
Năframă întinsă și făr' de hotare.

Și neaua s'așterne pe plaiuri de munte ...
Coboară la vale, pe Argeș, mulțime
De oaste aleasă, curteni, popoare ...
Voivodu'și frământă înalta sa frunte.

El murgu-și oprește și cată în zare ...
Cât vede cu ochii măsoară pământul,
Vrea țară să-și tindă, puternică, mare,

Dușmanilor gliei să-și spună cuvântul
Cu spadă vitează, să-și taie fruntare ...

Le apere 'n veacuri de hoarde, Prea Sfântul!

HAIDUCII

Vă simt, străbunii mei haiduci, în sânge,
Baltagul vostru ast'azi e și-al meu,
Când fulger pe cei fără Dumnezeu
Și sufletu-mi în vifor se răsfrânge,
Par'că-aș trăi sub vremi cu voi și eu.

În nopți târzii la foc stau cu Jianul,
Cu Tunsul și Bujor mă sfătuiesc,
Codreanu și cu Groază stăruiesc
Din vatra să gonim de sârg dușmanul.

Și visul lor să spulbere tâlharii
Mi-l vântură mereu și mie 'n minte:
"Sfărmați pe lifte, aci, între fruntării!

Să nu-i lăsați! Ni-i doru-ne fierbinte!
Cum în furtună mândri stau stejarii,

Așa să fiți! Să-i împroșcați din flinte!"

CUZA VODĂ

Voivod ce-ai strâns durerea unui neam,
Cu tine 'nchid al mieu letopiset,
Tu care-ai scris istorie măreț,
Când frate-aveai în țară orice ram
Din codrii verzi, norodul cel isteț.

Pe alt meleag murişi ca un pribeag,
Ducând cu tine doruri făr' de leac,
Mărturisind astfel sbuciumi de veac,
Departe mult de ce-ai avut mai drag.

Când astăzi Țara sângeră sub soare,
Tot gândul scump la tine acuma-mi sboară
Și știu, că dacă ea în veci nu moare

Și peste ea mereu duh bun coboară,
Tu făurişi în veac o sărbătoare,

Ce dușmănia din hotar, doboară.

CARAIMAN

de
RADU GYR

Aurora verde
- ciută de safir-ne
scrie drum sub cer, de
rodie și smirne.

Brazii: cneji albaștri
merg la vânătoare.
Zodiile aștri:
faguri rotitoare.

Peste conifere
și zăpezi cărunte,
cremenea: o frunte,
evul: o tăcere.

Jenii 'naltă cornul,
prăștii, ferăstraie,
vinete burhaie
taie capricornul.

În prăpăstii arde
Cerul mai fierbinte ...
Rănile: cocarde
Viața, înainte,

Când pe sub cascadă
cu lumină rece,
tinerețea trece
caldă ca o spadă.

Rana dacă fierbe
Sângele desghioacă
Înapoi, pe rocă
harfe lungi și jerbe.

Sus pe vârful estic
Soarele ne 'ntinde
botu-i de oglindă
și de cerb domestic.

Zimbri de granituri
ne cad la picioare,
Lângă noi zenituri
gudură izvoare.

Viezurii ferigii
vin să ne sărute
glesnele durute:
medalii, efigii.

Doar inima - încă
floare a reginii
a rămas pe stâncă
și-o culeg străinii.

GARDANI

- nuvela inedita -

de
MARCU BEZA

[illegible] si lui Tega se'ntorna acasa tare mahnit. Dela usa [illegible] veste-sa il intreba:

- [illegible], nu l-ai vazut nici azi?

- [illegible] zise Tega, nu l-am vazut.

- [illegible] e, cand te 'ncrezi unui om necunoscut, unui strain; nu stiu de unde-l gasi[illegible], sa-l bagi pastor, sa-i dai averea [illegible] Si - sa nu dea Dumnezeu [illegible] la turma si [illegible]

[illegible] Ca batut de grindina in odaia tacuta [illegible] care intra pe nesimtite intunericul noptii si se gandi, si [illegible] gandi, ca [illegible] muierea sa avea dreptate. Nu-i lucru asa de [illegible] pricopsele, iti mana turma intr'aiurea si apoi, te'ntrebi unde-i cauti urma?

Pastorul avea niste ochi intunecati sub sprincenile [illegible] stufoase, niste ochi ... De cand l-a vazut, nu i-a placut [illegible] [illegible] indelete Tega incepu sa-si aduca aminte de [illegible] veni la dansul pastorul, om marunt cu umeri lati, chimul [illegible] sfarlit, [illegible], intra in casa si-i zise:

- Vin la tine, [illegible]. Am auzit, ca 'ntocmesti turme de tapi, [illegible] si pe mine pastor.

Tega il [illegible] din cap pana'n picioare. Acest om [illegible] [illegible] turma. Il intreba:

- De unde esti?

- Sunt ... ia, dinspre Blata. Toli, Toli pastorul, ai [illegible] [illegible]. Am stat la multi celnici.

Tega il masura iaras, se gandi si-i zise:

- Te iau, dar eu am tras multe in vieata mea, multi m[illegible] rat; daca voiu pati-o si cu tine, las' s'o patesc, si Dumnez[illegible] [illegible]-ti ajute!

Toli intra la treaba si se purta numai bine. Ei nu se [illegible] [illegible] de dansul. Dupa doua saptamani coborira amandoi la Salc[illegible] acolo cumparara tapi, peste o mie de capete. Apoi la intoarc[illegible] Tega de frica sa nu-l calce hotii, sa nu le iasa pe cale, [illegible] inainte [illegible] si ramase pastorul singur sa aduca turma.

Si asa trecura zile, noua, zece ... si Toli nu mai ve[illegible] Ce sa fie? ce sa fie? multe-i mai trecea prin cap lui Tega. [illegible] tea nu dormea. Atipea putin, il fura un pui de somn, si iara[illegible] [illegible] cu gandul la pastor, pana ce cantau cocosii [illegible] lei. [illegible], cum era el gras si cu o toiaga in mana [illegible], pe deal de unde se vedea departe hat si se 'n[illegible] toata campia ca'n palma.

In clipa aceea rasarea soarele. Mare si rotund si rosu, [illegible], aprindea braul muntilor, apoi razele coborau in jos pa[illegible] [illegible] adanci, geamurile caselor din sat faceau fete-fet[illegible] lumina, pasarile sburau trezite din cuiburi si pe campie [illegible] ficare alba, [illegible] galbena, catite frumoase, papadie [illegible] [illegible] argintii, cresteau pe vai, prin iarba verde.

Tega nu le mai simtea frumusetea. Privirea lui se [illegible] campie. Intr'o doua amiazu i se usura si lui inima. De d[illegible] se ridica un nor de pulbere... Este turma, isi spuse el [illegible] [illegible] ele [illegible], dulci, in ele rasuna vantul de [illegible] [illegible], calauz, se apropia turma, doi caini limbile scoase si pastorul inapoi cu zeghea pe spinare.

- Bine [illegible] venisi, ii striga Tega din toata inima. [illegible] li manasi [illegible] ca m'am mirat si eu ...

...

- Mamai, ca sa nu le duc pe calea dreapta, ocolii cam mult.

Tapii jucau pe tot locul, sareau, toti frumosi, mandri, cu lana ca matasea de-i venea si lui Tega sa sara'n sus, sa-l stranga in brate pe pastor si sa-l sarute - asemenea veselie il apucase.

Tega isi tinea turma, in toti anii, in muntii din apropriere, in muntii Aitosi. Pentru paine, pentru sare si cate lipsea avea grija Toli. La doua trei zile il vedeai ca-si lasa turma, mai era inca un pastor, si pleca la stapanu-sau. Soata lui Tega lucra la razboiu. El intra:

- Buna ziua!

- Buna sa fie, Toli, ii raspundea dansa cu glasul dulce. Tega nu-i acasa, dar sezi, c'o sa vina, sezi, draga Toli, sezi.

Pastorul isi scotea zeghea si sedea fara sa scoata o vorba din gura.

Odaia cu fata la rasarit era la loc deschis, de lasa ochiul sa patrunda departe, departe, pana unde cerul se razima pe tamplele muntilor. Prin fereastra se zareau colinele amortite sub lumina amiazei, prin mijloc, un drum, - catari incarcati unul dupa altul, caravane intregi indemnandu-se incet, mergeau in sus si se pierdeau. Un nor usor si alb ca bumbacul deabia se misca de caldura pe cer.

Soata lui Tega tesea si arunca din cand in cand cate-o vorba, pastorului:

- Ei, il intreba dansa, ce mai faci, Toli? Cum o duci cu tapii? Ce zici, o sa-i scoatem buni anul asta?

- Foarte buni, foarte, zicea dansul.

Si-atat. Mai mult, nu mai graia. Sedea cu ochii pierduti, grei, inchisi si intunecosi ca noaptea.

Dela vecini incepeau sa vina oaspeti. Lena, sora sotiei lui Tega, matusa lui Sile, o batrana tare ciudata, si alte doua; veniau cu ciorapii de gat si cu furcile 'n brau, ca sa nu plece pana seara de acolo si se prindeau la vorba si indrugau, si indrugau ... vrute si nevrute. Si aveau si ce sa spuna: in luna aceea fura gasiti langa sat, la drumul mare, doi negustori morti, scaldati in sange. Cine i-a ucis? Cine putea sa fie altul decat Gardani! Numele lui se auzi iara. Gardani, capitanul Gardani ... nu era saga. Gardani acesta ajunse ca o umbra nedespartita de om. Unde te intorceai, iti iesea inainte, fara sa-l fi vazut vreodata. Si afara, in casa, ziua, noaptea, lumea vorbea de dansul, si toti pana la unul, pana si copiii stiau povestea lui si sa-l fi intrebat cineva despre trecut, fara multa vorba, el singur incepea sa spuna asa:

Era intr'un sat o fata frumoasa, care-i zapaci capul, aceasta fata nu era mare, de-o seama cu Gardani, copil mic inca si el si se iubeau mult amandoi, se alergau impreuna, se jucau impreuna, se jucau - sa zic, ca doi fluturi, nu altceva. Ii gaseai pe amandoi in gradina, in curte, prin iarba cu capetele alipite cautand trifoiu cu patru foi, sau rostogolindu-se pe pajiste. Vezi insa, ca oamenii nu raman mereu asa: fetelor le cresc sanii, cand respira li se umfla rochia in fata, apoi in curand saruta, au rusine si se sfiesc sa stea singuri si sa se priveasca in ochi; ea rosia ca un mar copt si lui Gardani ii tremura buzele. Si atunci, unul, pe care il impinse dracul, un dusman, Dina, fecior de colnic, bogat, intra intre ei si se duse sa ceara fata de nevasta lui taica-sau. Si tatal nu intreba fata, nu se gandi si o dete. Numai ca Gardani nu se ruga mult, s'a tinut tare si cand vazu ca nu se face nimic, se batu cu pumnul in piept si-si zise ca o sa-i manance cainii si pe tata si pe barbat. A doua zi era in munti ...

Ei, dragostea n'are hotare, dragostea face si desface casele, dragostea iti muta un loc intr'alta parte.

Tatal fetei fu prins si taiat, nu mult dupa aceia si Dina; intr'o noapte, pe cand era la stana cu doi pastori, rude de-ale lui, se duse Gardani, si cum ii gasi, nu scapara, ramasera cu trupurile reci pe camp.

Pe urma faradelegile nu se curmara. Gardani raspandi groaza ani de zile. Impuscat odata, se mai linisti cateva luni si apoi iara, cat se auzea ceva, numele lui iarasi strabatea prin sat. Si cum crengile, frunzele simt cand se-apropie furtuna si'ncep sa tremure si graesc speriate, tot asa si gurile soptira: Gardani vine, este aproape. Poate ca nu era, poate ca demult se retrasese in munti, dar lumea la ce stia, mai punea cate ceva si se marea din ce in ce faima altor crime, altor talharii ...

- Si-asa, ziceti, ca erau doi? intreba Lena.

- Doi ... doi negustori. Veneau de undeva.

- Nu apucara sa ajunga acasa, sa ajunga la familiile lor.

- Si cine i-o fi ucis?

- Gardani, cine vrei ... altul nu-i, unul este Gardani.

- Nu, Gardani nu omoara asa pe orice calator. S'apoi Gardani nu mai traeste. Gardani a murit.

- Nu fii proasta! Voua vi se pare ca Gardani a murit cu adevarat. Nu, nu, el singur raspandeste aceasta.

- Ce?

- Se vede ca a cazut multe oaste, de nu l-a prins inca.

- Se poate.

Razboiul suna mereu, suveica tragea firul, si spata: taca, taca. Soata lui Tega zicea:

- Care stie cum arata?

- Gardani?

- Gardani.

- Un om ... nu-i prea inalt, dar ti-e frica de dansul, cu barba neagra, pacura. O clipa il vezi aici, putin dupa aceia iti iesa inainte intr'alt loc, mai departe ... minune! N'ai intalnit pe Toli al nostru vreodata?

- Cum asa?

Razboiul tacu. Numai mustile bazaiau pretutindeni si Doda lui Sili vorbea cu glasul coborit, incet:

- Uite, cand venia dela oi pe la "Padea Murgului" dadui peste dansul.

- Sa fie oare altul ...

- El e, Gardani intreg, cu barba neagra ca pacura, cu h[illegible]le.

- Nu se face, nu se spune de cineva ca-i Gardani.

Toli pastorul tacea chitic. Din cand in cand isi ridica sprincenile in sus si cei doi ochi ai lui parca se trezeau dintr'o lume innegurata, adanca, fara fund. Soata lui Tega se minuna(?). Dansa nu putea sa se dumireasca ce-o avea pastorul acesta. [illegible] stia ca-i tanar, ca toti aveau frica de el, ca de cand era el [illegible] a pierit un tap macar, numai ca nu-i radea si lui buzele macar odata, totdeauna posomorit. Ce sa fie? Sedeau amandoi cu Tega se gandeau. Si deodata dansa ii zise:

- Draga Toli, de atatea luni esti la noi si nu te-am intrebat: esti insurat?

Pastorul zise numaidecat.

- Nu, facu el.

- Cum? Nu te-ai insurat niciodata? N'ai femeie, n'ai casa?

- Casa? ... hm, ofta Toli. Asa este: am vrut sa am si eu casa, am vrut sa iau si eu o fata, dar n'a mers ... ce vrei? n'a fost scris ... eu am fost orfan.

Vorbea indesat, cu ochi aprinsi, dupa ce duse odata mana in sus ca si cand ar fi vrut sa spuie: "multe, multe am eu pe inima", adaoga:

- Fata ceia muri ... si eu o sa mor, toti o sa murim si Dum-
nezeu ne va judeca.

Marti catre nranz - din fericire nu veni nastorul - se scu-
la singur Miti al lui Tega si se duse nana la Aitosi. Inscua ca-
lul, cumnara doi saci cu naine - naini intregi, obisnuite, lu-
si-un miel taiat nroasnat, trecu si ne la moara unde daduse [illegible]
zul la urluiala, si-asa, cu calul inainte nana una alta, incenu
insereze si ajunse la tarla cam tarziu.
Pastorii se frecara la ochi cand il vazura. Iara dansul, n-
descarcand calul:
- Va aduc si-un miel sa-l frigeti.
- Sa-l mancam imnreuna, facu Toli; seara asta tot o sa ma[illegible]
la noi.
- Nu, ca m'asteanta acasa.
- Cu tot dinadinsul vrei sa fugi acasa? Hai spune ...
- Sezi cu noi, ii taia vorba si Pana, tovarasul lui Toli.
Noaptea scoate multe ne drumuri.
- Se'ntuneca de tot. Tremurau stelele ne cer. Vrand, nevrand
Miti al lui Tega ramase. Pastorii isi suflecara mainile: unul a-
puca mielul sa-l bage in frigare, sa anrinda focul si celalalt
aduse frunza din nadure; mai aduse si crengi intregi, le asternu
ne namant, baga ne unele in niste gropi facute repede si facu o
coliba cu un nat inauntru, un nat de feriga verde si moale.
Anoi tustrei se intinsera langa foc, anrinse cateva faclii
in juru-le, ne jar se rumenea frintura, din care nica grasimea in
[illegible]nuri, ridicand un fum mirositor. Printre copaci natrundea luna
si narea ca nadurea creste si se misca sub lumina ei muta, rece,
care umnlea singuratatea. Umbrele muntilor se lungeau nana in de-
nartari. Cate o nasare de noante isi scutura nenele in chin neva-
zut neste ei.
Tega isi rotea canul in toate nartile. Farassevrea ochii-i
[illegible]tnecara langa Toli: o nusca si-un iatagan mare scanteiau ne na-
mant. Nu era fricos, dar sa vezi in miezul nontii un iatagan, sa-
ti trezeasca in minte moartea, nu-i saga ... Privi la Toli. Pien-
tul lui era desfacut, batut de lumina si acoperit cu par ca o [illegible]
na.
Langa un asemenea om, gandi Tega, n'am de ce sa ma'nfrico[illegible]
Incenura sa manance. Tacuti, runeau mielul cu mainile, man-
cau si nu vorbeau. Toli scoase haina si se anleca langa foc si se
uita, se uita mult. Tega il intreba:
- Ce este?
- Ceva ... mi se nare sange, imi curge sange.
-Uita-te si tu, zise el lui Pana, si-i intinse haina.
- Este, balbai Pana ... nutin sange, uite, se vede ... [illegible]
ra rosie.
Trecura doua minute. Cainele se lini de un conac. Duna [illegible]
tura iti venia sa crezi ca sunt oameni straini, oameni rai. [illegible]
nu se clinti. Asculta nutin, lua nusca, se'ntoarse catre Tega [illegible]
i zise:
- Ai vreo arma cu tine?
- Am ... un nistol.
- Scoate-l si intra in coliba, nu te misca dinauntru. [illegible]
Pana, departeaza-te ... nu langa foc, trage-te in umbra.
Nu sfarsi bine vorba, ca iaca si talharii anarura. Veniau
[illegible]cabuselea, se fereau sa nu fie vazuti la lumina lunii; insa To-
li ii vazu si le racni de doua ori. Dansii zisera ceva. Toli nu
mai astenta, ridica cocosul si trase un foc in vant.
- Nu trage, bre, nu trage ... tinara talharii.
Si se facu o valmaseala mare si'njuraturi din ambele narti

si zbierete de tani. Cainele inceta sa mai latre. Se mai [illegible]
o nusca si inca una, nusca lui Toli trasni surda, si duna [illegible]
niste [illegible].
- Ne va nranadi ne toti asta, ne toti ...
- Armele la namant, striga Toli.
- Uite, le lasam, bre, dar nu mai trage.
- Lasati-le.
Glasul lui Toli tuna; de glasul lui, te cutremurai. Talha-
rii denusera armele si se anroniara. Erau trei, toti in negr[illegible]
cu canetele goale. Unul, mai tanar ca de 35 ani, cu un lant de
argint ne nient, frumos si cu o infatisare buna ne chinul sla[illegible]
galben, ca daca-l vedeai in sat, il luai ca casnete, nu ti-ar [illegible]
trecut nrin minte ca-i hot.
Dintr'un nicior ii galgaia sangele - izvor, curgea si [illegible]
chega ne ceoarecul alb. Toli statu langa el, fruntea i se [illegible]
ta de mare durere.
- Te-am ranit, facu el; eu te-am ranit?
Talharul nu grai. Toli isi incrucisa mainile si clatin[illegible]
cap:
- Pe mine, bre, vreti sa ma calcati, ne mine sa ma fura[illegible],
ne mine? Stiti voi, stii tu, cine sunt eu, stii?
Anoi il nrivi, amandoi se nrivira nana'n fundul ochil[illegible]
de tot, ca si cand ar fi fost legati, vrajiti unul de altul [illegible]
se gandeau: Unde s'au cunoscut? ca nu se noate, sa nu se [illegible]
[illegible] undeva. Din vieata lor, din zilele trecute tasneau lumini si
[illegible] incet isi aduceau aminte, ca doi calatori ce se nierd si
[illegible] ani se zaresc de denarte si se anronie cand se cunosc, isi
[illegible] si-si intind mainile.
- Gardani, zise strainul, tu esti?
In clina aceia, Tega incenu sa tremure si un fior rece ii
strabatu [illegible] sninarii. Cine nomeni numele lui Gardani? El era
Gardani? Cu inima inghetata, duna cele ce auzise, iesi din coli-
ba si ramase naucit. Toli cu talharul se'mbratisau si-si vorbea[illegible]
- Gardani, Gardani, eu te nierdusem ... mi s'a snus, ca a[illegible]
murit ... Gardani ...
- Eu, frate, grai Toli, noate ca era mai bine sa mor ... dar
[illegible]te te doare; eu te-am ranit, vezi; uite, nutin a linsit
[illegible] te omor; si mai luam ne suflet, alt om, alt sange ... uite
[illegible] de te omor, frate. Cine te-m inse, cine te aduse'n nusca mea?
Iutir a linsit ... sa nu te ucid, sa mori, frate Manole? alt suf-
[illegible] si alt sange ...
Toli graia cu mare mahnire. Si nentru intaia oara - dune
[illegible] umezi si lui genele. Se lase langa Manole si cu o [illegible]
ce ii legu rana. Ceilalti sedeau uimiti in lumina focului. Izvo-
rele murmurau, codrul fosnea.
Din denartarea nenatrunsa, din ascunzisuri, din nestere [illegible]
[illegible] de clonote, glasuri stinse, sgomote denart[illegible]
ce se desnrindeau din taina nontii, de se narea ca locul rasuf[illegible]
si scoate o oftare adanca.
Manole zise:
- Iti aduci aminte, Gardani? Eram imnreuna in muntii Bal[illegible]
"Piatra Turcit", stii? eram imnreuna, cand dete neste noi [illegible]
[illegible] intregi.
Pana seara le-am tinut niept, si cand se'ntuneca bine
[illegible], atunci vazui eu cine este Gardani, ca era sa cadem toti, era
[illegible] ersi tu, frate. Tu ai tras inainte, stii in
lunta [illegible], cand am navalit cu sabiile scoase si ne-am facut dru[illegible]
[illegible] auzii sabiile iti auzii bine glasul tau, cum racne[illegible]
si ma chemai duna tine, frate. Si anoi cand se luara dune noi,
cand se slobozeau nustile si rasunau goarnele ingrozite, te am

pierdut din ochi; toti ne raspandiram, eu ramaseiu singur in valea de jos de la "Piatra Furcii". Ti-aduci aminte? Sa fie vreo cinci ani de-atunci, ba mai mult, sase ani sunt. Si de-atunci de cand ma despartii de voi, uite, tocmai azi te'ntalnii. Ai imbatranit, Gardani, ti-au iesit peri albi. Unde-s ceilalti tovarasi ai nostri?

- Tovarasii ... s'au dus, i-am lasat sa se duca ... frate Manole, in mare nenorocire am intrat, am pacate multe si m'apasa, ma farama, frate. Si eu n'am fost un om rau, om sa fac rau n'am fost, nu ... eu n'am vrut sa te ucid, sa ma vada Dumnezeu, n'am vrut. Dar ... vieata unuia, apoi vieata altuia, si doar pentru ca fata aceia frumoasa, mandra si buna! Frate Manole, mult o mai iubeam, si nu un an, de doi ... de cand eram mici. Si tot satul stia de dragostea noastra, si tatal fetei, si Dina stia, stia ... Ei, sa nu fi fost Dina, nici eu n'as fi fost acel ce sunt, n'as fi vrut sa fiu Gardani ... sa ma blesteme lumea! ... Si doar i-am spus lui Dina, l-am rugat sa-si vada de treaba si sa nu ma bage'n foc; dar el nu. S'apoi Dina avea turme de oi, Dina era bogat si eu n'aveam nimic ... si fata i-au dat-o lui ... fara s'o intrebe de ca-l vrea sau nu; si i-o dadura si se cununara. Spune si tu? Puteam eu sa rabd, sa nu-mi musc mainile si sa tac? Nu, nu puteam, ca Dina nu-mi mai iesia dela inima si de cate ori ma gandeam la el mi se aprindea sangele 'n mine si un jar ascuns, un jar aprins imi alerga prin vine, mi se'nvartoseau bratele si atunci vream sa dau, sa talharesc, sa ucid ... Si'n colo ce sa-ti spun, m'a apucat un soiu de turbare si nu m'am lasat pana nu i-am taiat pe amandoi si pe Dina si pe tatal fetei, i-am ucis, i-am omorit pe amandoi.

Toli al lui Gardani tacu. Dupa catva timp de gandire zise iarasi incet, ca si cand ar fi grait pentru sinesi:

- Fata muri mai apoi dupa doi ani; muri de suparare si o'ngropara. Cand va fi sa ne'nghita pamantul si pe noi, o sa putrezim undeva, si nici o lacrima n'o sa ne planga, toti o sa se bucure de moartea noastra. Cum ne asternem, asa dormim. Nu stiu, frate Manole, dar de cand a murit dansa, am o rana in inima si simt cu imi iese vlaga din trup.

- Am vrut sa ma predau, am vrut sa-mi trag un plumb in piept ... alergai de colo pana colo, si intr'o zi venii la Tega - trai-l-ar Dumnezeu; am spus ca sunt din Blata si ca sunt pastor ... De unde sa ma cunoasca, de unde sa ma stie?!

- Dar pe tine, frate, ce vant te-a adus pe-aici?

- Urite vanturi ma batura si pe mine, draga Gardani. Trei ani fui inchis in Tricala, trei ani ca trei veacuri. Temnita imi surpa vieata. Luni de zile sapai, racaii cu mainile, cu unghiile pana ce intr'o noapte intunecoasa, cand ploua cu galeata, am spart zidurile si am scapat cu asti doi tovarasi ai mei. Si cand ma vazui din nou in munti, imi alergara gandurile la tine. Auzisem, c'ai murit, dar vezi cum fu dat, ca sa te'ntalmim pe tine si sa cadem prin pusca ta, frate Gardani ... nu-i nici o luna de cand am scapat.

Pe neasteptate negurile noptii se topira. Talharii isi curmara vorba, ca si cand le-ar fi fost frica de lumina, ramasera tacuti, cu capetele aplecate inaintea zorilor zilei care infloreau zarile.

Toli al lui Gardani ii intreba:

- Si'ncotro va duceti voi de-aci?
- Stim si noi? Unde-o fi. Paduri sunt multe.

(Transpusa din dialect de I.G.D.)

Din "TREI UMBRE"

de
AL. PETRU-SILISTREANU

NIMICNICIE

Zadarnice-s toate ...
și stele
și ape.
Și munții
și cânturi
și miile vânturi ...
Zadarnice-s toate ...
și luna
și soare
și pomul în floare.
Zadarnice-s toate ...
Chiar miile fete
iubite cu sete
de blonzii cu plete,
flămânzi,
fără ghete.
Zadarnice-s toate ...
și gândul
și trupul
sunt drumuri spre moarte ...
Zadarnice-s toate.

FEROCITATE

Să curgă sângele în valuri
pe dinaintea ochilor,
să curgă sângele în valuri
la înălțimea plopilor.
Să curgă sângele torent
smulgând și malurile,
în miezul lui să fiu present
bătut de toate valurile.
Să curgă sângele nebun
pe urmă lui rămâie
nici urmă de tămâie.
Să curgă sângele nebun
purtând munți de cadavre,
iar eu în vârful lor visând
vremi hunice ... nomade.
S'ajungă sângele ocean
Un furios Atila,
Ca răsbunând pe cin' nu am
Să piară 'n lume mila.

SPERAM MEREU

Speram mereu
și tot speram
c'o să ajute Dumnezeu
când neamul suferă amar ...
când pruncii sunt svârliți în var.
Speram mereu
dar azi disper ...
Au, nu mai ard torțele 'n cer?

I D E I   O A M E N I   F A P T E

CUZA VODĂ CĂTRE LOCUITORII SĂTEȘTI ...

"Indelungata voastra asteptare, marea fagaduinta data voue de Inaltele Puteri ale Europei prin art. 46 al Conventiunii, interesul Patriei, asigurarea proprietatii fonciare si dorinta Mea cea mai vie s'a implinit.

"Claca este desfiintata pentru d'apururea, si de astazi voi sunteti proprietari liberi pe locurile supuse stapanirii voastre in intindere hotarita prin legile in fiinta.

"Mergeti dar, mai inainte de toate, la poalele altarului, si cu genuchile plecate, multumiti Atotputerniculului Dumnezeu, pentruca, prin ajutorul sau, in sfarsit ati ajuns a vedea aceasta zi frumoasa pentru voi, scumpa inimii Mele si mare pentru viitorul Romaniei.

"De astazi sunteti stapani pe bratele voastre; voi aveti o particica de pamant, proprietate si mosie a voastra; de astazi voi aveti o Patrie de iubit si de aparat.

"Si acum, dupa ce cu bratul Celui de sus, am putut savarsi o asemenea mare fapta, Ma intorc spre voi, spre a va da un sfat de domn si de parinte, spre a va arata calea pe care trebue sa o urmati, de voiti sa ajungeti la adevarata imbunatatire a soartei voastre si a copiilor vostri.

"Claca si toate celelalte legaturi silite intre voi si intre stapanii vostri de mosii, sunt desfiintate prin plata unei despagubiri.

"De acum inainte, voi nu veti mai fi cu dansii in alte legaturi decat acelea ce vor izvori din interesul si buna primire a unora si altora. Aceste legaturi insa vor fi pururea neaparate pentru ambele parti. Faceti dar ca ele sa fie intemeiate pe iub[illegible] si incredere. Multi si foarte multi din proprietari au dorit imbunatatirea soartei voastre. Multi din ei au lucrat cu toata [illegible], ca sa ajungeti la aceasta frumoasa zi, pe care voi astazi [illegible] serbati. Parintii vostri si voi ati vazut dela multi stapani de mosii ajutor la nevoile si trebuintele voastre. Uitati dar zi[illegible] negre prin care ati trecut; uitati toata ura si toata vrajba; fiti surzi la glasul celora cari va vor intarata in contra stapanilor de mosii, si in legaturile de buna voie ce veti mai avea de aci incolo cu proprietarii, sa nu vedeti in ei decat pe [illegible] vostri sprijinitori si pe viitorii vostri amici si buni vecini. Au nu sunteti toti fii ai aceleiasi tari? Au pamantul Romaniei nu este munca care va hraneste pe toti?

"Stapani liberi pe bratele si pe ogoarele voastre, nu uitati [illegible] inainte de toate ca sunteti plugari, ca sunteti muncitori de pamant. Nu parasiti aceasta frumoasa meserie, care face bogatia tarii, si dovediti si in Romania, ca pretutindenea, ca munca libera produce indoit decat munca silita. Departe de a va deda tr[illegible] deviei, sporiti inca harnicia voastra si ogoarele voastre indoit sa fie mai bine lucrate, caci de acum aceste ogoare sunt avere voastra si mosia copiilor vostri.

"Ingrijiti-va asemenea de vetrele satelor voastre, care de astazi devin comune neatarnate si locasuri statornicite ale voastre, din care nimeni nu ve mai poate izgoni. Siliti-va dar a le [illegible] si a le infrumuseta; faceti-va case bune si indestulatoare; inconjurati-le cu gradini si cu pomi roditori. Inzestrati satele cu asezaminte folositoare voua si urmasilor vostri. [illegible] statorniciti mai ales si pretutindenea scoli, unde copii vostri sa dobandeasca cunostintele trebuitoare pentru a fi buni plugari

si buni [illegible]teni.

"Acum din 2 Mai v'a dat la toti drepturi; invatati [illegible] copiii vostri a le pretui si a le bineintrebuinta.

"Si mai presus de toate, fiti si in viitor ceeace a[illegible] pana acuma, si chiar in timpurile cele mai rele, fiti [illegible]pace si de buna randuiala; aveti incredere in Domnul vost[illegible]re va doreste tot binele; dati, ca si pana acum, pilda s[illegible] catre legile tarii voastre, la a caror facere aveti si voi [illegible] cum s[illegible] luati parte; si in toata intamplarea, iubiti Romania [illegible] de astazi, este dreapta pentru toti fiii sai.

"Si acum, iubitilor mei sateni, bucurati-va si p[illegible] ca de bunavoie, care inalta si imbogateste; si Dumnezeu[illegible] lor nostri sa binecuvinteze samanta ce veti arunca [illegible] brazda libera a ogoarelor voastre".

TĂRĂNIMEA ȘI EMANCIPAREA LOR ...

... Mantuirea noastra, dupa Dumnezeu, dela sfatul [illegible] o asteptam; ele au luat si tin sortii Romaniei in puter[illegible] pana; numai ele pot implini mareata fapta de a scoate [illegible] pormantul in care a zacut pana acum. Biruintele cele ma[illegible]gate se vor sterge de pe stalpii cei inalti pe cari [illegible] pietrele se vor preface iaras in nisip, dar invierea Romaniei [illegible] peta adanc in inimile tuturor Romanilor, trecand din s[illegible] stranepoti, vor binecuvanta timpurile viitoare numele intemei[illegible] [illegible] anul [illegible].

MOȘ ION ROATĂ A SPUS ...

Noi nu stim a urá, dar Dumnezeu stie a se indurá.

TĂRĂNIMEA ȘI CLACA ...

... Suspinul, durerea noastra cea de toate zilele, do[illegible] cea mai mare, pentru care ne rugam zi si noapte la Dumnezeu [illegible] indure, este caderea boierescului; deaceia vroim sa ne rascum[illegible] si toate acelea cu care suntem impovarati catre boierii [illegible] Voim sa scapam, voim sa ne rascumparam de robia in care [illegible] vroim sa ne rascumparam, sa nu mai fim ai nimanui, sa fim ai tarii si sa avem si noi o tara; am ingenunchiat, am [illegible] cu totii; cum suntem, nu o mai putem duce indelung; nu vr[illegible] jignim drepturile nimanui, dar nici al nostru sa nu se [illegible] [illegible] buni si strabuni, noi am avut dreptul de a ne lu[illegible] pamantul trebuitor pentru hrana noastra si a vitelor noastre, [illegible] sa ne poata nimeni alunga de pe dansul ...

Sa fie deci o adunare obsteasca unde sa avem si noi [illegible] nostri; sa se cearna si sa se desbata drepturile boierilor [illegible] noastri; drepturile noastre, si ceeace o tara va gasi ca suntem da[illegible] sudorile noastre vom plati. Omul, ca sa scape de robie si [illegible] stapan la casa, vatra si ogorul sau, cu tragere de inima [illegible] si se va rascumpara.

[illegible] BRATE ROBITE ...

[illegible] aceste brate robite, noi am muncit veacuri si am [illegible] [illegible] stapanilor de mosii; libere, bratele no[illegible] vor munci indoit si fiti siguri ca nu va vom lasa pagubasi [illegible] [illegible] tarii va hotari sa va platim.

GÂNDURI LA 24 IANUARIE ...

Denarte de tara, cu fruntile innegurate nentru soarta ei tr[illegible]gica... Dealungul veacurilor numai suferinta, numai jertfa nevi[illegible]novata ... Pare sa fi fost un facut ca naginele noastre de cro[illegible]nici sa fie scrise cu sange si multi voievozi sa se santifice [illegible] moarte nanraznica... Cate nazuinte ale neamului nostru cari au ramas doar candele de veghe ne morminte sfinte...

Dusmania dintre Rusia, Turcia, Austria si Polonia, interese[illegible]le lor hrananete de-asi intinde cat mai mult hotarele, ne-au go[illegible]nit doinele de la sesuri spre codri si munti, ne-au faurit tri[illegible]tele noastre cantece nonulare, ne-au intarit sufletele in credin[illegible]ta strabuna si ne-au incrancenat si mai vartos in dragul de gli[illegible] stramoseasca.

Avea mare drentate batranul Ureche cronicarul cand snunea [illegible] tara noastra este asezata "in calea tuturor rautatilor", caci si situatia geografica a locurilor noastre nu ne-a dat nutinta sa [illegible] unim si sa devenim o forta in Rasarit.

In chin tacit, a existat in constiinta Romanilor ideia de [illegible]rigine comuna, insa domnitorii, fie ca n'au simtit momentul nsi[illegible]hologic al unei uniri, fie ca interese de coroana i-au determinat sa lunte contra acestui ideal, fie ca nolitica vecina de imixtiu[illegible]ne interna dirijea totul de asa maniera ca sa fim mereu in vesni[illegible]ca neintelegere intre noi.

Prima Unire dela 1601, sub snada glorioasa a marelui Mihai a intruchinat nentru scurta vreme insa un vis scumn al neamului. [illegible]n[illegible]dresnetul gest nolitic a fost nlatit cu canul voevodului.

A doua Unire, temeinica, s'a savarsit la 24 Ianuarie 1859 a iritat si ea intreaga lume euroneana. Franta si Italia ne-au sustinut cu caldura interesele nationale, Turcia si Austria s'au imnotrivit mereu, Anglia a ramas indiferenta, Prusia se bucura de insuccesul Austriei. Ne sustinea insa mult Rusia, care voia sa ne inghita ne-amandoua Principatele Romane de-a gata, snre a se in[illegible]nlini mai curand visul Romanovilor.

Situatia din tara, exnirarea domniei namantene, nacea dela Paris, duna rasboiul Crimeii, slabiciunea Turciei si dorinta Ro[illegible]manilor, crescuti in snirituI revolutionar nasontist au dus tre[illegible]tat, dar si cu nutina nresiune la alegerea nrin siretlic de catre adunarile nationale ale celor doua nrincinate a aceluias nersonaj istoric trecut in legenda din cauza calitatilor intelectuale si sufletesti de le avea: Alexandru Ion I Cuza, fost colonel in ar[illegible]mata franceza si fost nrefect de Galati sub turcogrecul Vogoride.

In vreme ce Austria voia sa ne ocune Principatele si Itali[illegible]e amenintа cu invazia, Mihail Kogalniceanu il saluta in Iasi cu vorbele:

"Duna 150 de ani de umilinta si degradare natională, Moldo[illegible]a intrat in drentul de a-si alege Principele. Ridicandu-te ne [illegible]nul lui Stefan cel Mare, neamul romanesc se'nalta ne sine. Ale[illegible]du-te Principe am aratat lumii, ca nentru legi noua, vrem oameni noi. Tu ai de indenlinit o frumoasa si mare menire. Esti chemat sa deschizi o era noua ne care am trasat-o nrin Constitutia dela 19 August. Fa, ca legea sa inlocuiasca arbitrariul. Fa, ca legea sa fie vartoasa, si Tu, Altete, ca nrint, fii bun si ingaduitor, fii bun, mai ales cu cei ce-au intalnit indiferenta sau rautatea celorlalti nrincini. Nu uita ca te-au ales 50 de denutati si ca voi stanani 2 milioane de fiinte. Fa ca in regatul tau sa domneasca nacea si drentatea; netoleste natimele, fa sa inceteze urile ce ne desnart si stabileste intre noi vechea fratie.

"Fii bun, Altete, si nonular, fii nrint cetatean!

"Urechea Ta sa fie deschisa adevarului si inchisa minciunii si lingusirii".

si buni cetateni.

"Acum din 2 Mai v'a dat la toti drenturi; invatati [illegible] [illegible] vostri a le nretui si a le bineintrebuinta.

"Si mai nresus de toate, fiti si in viitor ceeace [illegible] nana acuma, si chiar in timnurile cele mai rele, fiti bar[illegible]nice si de buna randuiala; aveti incredere in Domnul vost[illegible]re va doreste tot binele; dati, ca si nana acum, nilda su[illegible] catre legile tarii voastre, la a caror facere aveti si v[illegible] cum a lua narte; si in toata intamnlarea, iubiti Romania de astazi, este dreapta nentru toti fiii sai.

"Si acum, iubitilor mei sateni, bucurati-va si nasit[illegible] ca de bunavoie, care inalta si imbogateste; si Dumnezeu[illegible] [illegible]lor nostri sa binecuvinteze samanta ce veti arunca [illegible] [illegible] a ogoarelor voastre".

ȚĂRĂNIMEA SI EMANCIPAREA LOR ...

... Mantuirea noastra, duna Dumnezeu, dela sfatul [illegible] c astenimi; ele au luat si tin sortii Romaniei in nutern[illegible] mana; numai ele not imnlini mareata fanta de a scoate un[illegible] mormantul in care a zacut nana acum. Biruintele cele mari [illegible] gate se vor sterge de ne stalnii cei inalti ne cari sunt [illegible] nietrele se vor nreface iaras in nisin, dar invierea Roman[illegible] nata adanc in inimile tuturor Romanilor, trecand din str[illegible] stranenoti, vor binecuvanta timnurile viitoare numele inte[illegible] [illegible] [illegible] nonor.

MOS ION ROATĂ A SPUS ...

Noi nu stim a urá, dar Dumnezeu stie a se indurá.

ȚĂRĂNIMEA SI CLACA ...

... Susninul, durerea noastra cea de toate zilele, do[illegible] cea mai mare, nentru care ne rugam zi si noante la Dumnezeu [illegible] indure, este caderea boierescului; deaceia vroim sa rascum[illegible] si toate acelea cu care suntem imnovarati catre boierii de[illegible] Voim sa scanam, voim sa ne rascumnaram de robia in care su[illegible] vroim sa ne rascumnaram, sa nu mai fim ai nimanui, sa fim [illegible] ai tarii si sa avem si noi o tara; am ingenunchiat, am in[illegible] cu totii; cum suntem, nu o mai nutem duce indelung; nu vr[illegible] jignim drenturile nimanui, dar nici al nostru sa nu se in[illegible]

Din buni si strabuni, noi am avut drentul de a ne lu[illegible] mantul trebuitor nentru hrana noastra si a vitelor noastre, sa ne noata nimeni alunga de ne dansul ...

Sa fie deci o adunare obsteasca unde sa avem si noi [illegible] nostri sa se cearna si sa se desbata drenturile boierilor [illegible] drenturile noastre, si ceeace o tara va gasi ca suntem dato[illegible] sudorile noastre vom nlati. Omul, ca sa scane de robie si [illegible] stanan la casa, vatra si ogorul sau, cu tragere de inima [illegible] si se va rascumnara.

CU ACESTE BRATE ROBITE ...

Cu aceste brate robite, noi am muncit veacuri si am nu[illegible] toate cheltuielele stananilor de mosii; libere, bratele noa[illegible] vor munci indoit si fiti siguri ca nu va vom lasa nagubas[illegible] drentatea tarii va hotari sa va nlatim.

GÂNDURI LA 24 IANUARIE ...

Departe de tara, cu fruntile innegurate pentru soarta ei tragica... Dealungul veacurilor numai suferinta, numai jertfa nevinovata ... Pare sa fi fost un facut ca paginele noastre de cronici sa fie scrise cu sange si multi voievozi sa se santifice prin moarte napraznica... Cate nazuinte ale neamului nostru cari au ramas doar candele de veghe pe morminte sfinte...

Dusmania dintre Rusia, Turcia, Austria si Polonia, interesele lor hrapareţe de-asi intinde cat mai mult hotarele, ne-au gonit doinele de la sesuri spre codri si munti, ne-au faurit tristele noastre cantece populare, ne-au intarit sufletele in credinta strabuna si ne-au incrancenat si mai vartos in dragul de glia stramoseasca.

Avea mare dreptate batranul Ureche cronicarul cand spunea ca tara noastra este asezata "in calea tuturor rautatilor", caci si situatia geografica a locurilor noastre nu ne-a dat putinta sa ne unim si sa devenim o forta in Rasarit.

In chin tacit, a existat in constiinta Romanilor ideia de origine comuna, insa domnitorii, fie ca n'au simtit momentul psihologic al unei uniri, fie ca interese de coroana i-au determinat sa lupte contra acestui ideal, fie ca politica vecina de imixtiune interna dirijea totul de asa maniera ca sa fim mereu in vesnica neintelegere intre noi.

Prima Unire dela 1601, sub spada glorioasa a marelui Mihai a intruchipat pentru scurta vreme insa un vis scump al neamului. Indrasnetul gest politic a fost platit cu capul voevodului.

A doua Unire, temeinica, s'a savarsit la 24 Ianuarie 1859 a iritat si ea intreaga lume europeana. Franta si Italia ne-au sustinut cu caldura interesele nationale, Turcia si Austria s'au impotrivit mereu, Anglia a ramas indiferenta, Prusia se bucura de insuccesul Austriei. Ne sustinea insa mult Rusia, care voia sa ne inghita pe-amandoua Principatele Romane de-a gata, spre a se implini mai curand visul Romanovilor.

Situatia din tara, expirarea domniei pamantene, pacea dela Paris, dupa rasboiul Crimeii, slabiciunea Turciei si dorinta Romanilor, crescuti in spiritul revolutionar pasoptist au dus treptat, dar si cu putina presiune la alegerea prin siretlic de catre adunarile nationale ale celor doua principate a aceluias personaj istoric trecut in legenda din cauza calitatilor intelectuale si sufletesti de le avea: Alexandru Ion I Cuza, fost colonel in armata franceza si fost prefect de Galati sub turcogrecul Vogorid.

In vreme ce Austria voia sa ne ocupe Principatele si Italia o amenința cu invazia, Mihail Kogalniceanu il saluta in Iasi cu vorbele:

"Dupa 150 de ani de umilinta si degradare natională, Moldova a intrat in dreptul de a-si alege Principele. Ridicandu-te pe tronul lui Stefan cel Mare, neamul romanesc se'nalta pe sine. Alegandu-te Principe am aratat lumii, ca pentru legi noua, vrem oameni noi. Tu ai de indeplinit o frumoasa si mare menire. Esti chemat sa deschizi o era noua pe care am trasat-o prin Constitutia dela 19 August. Fa, ca legea sa inlocuiasca arbitrariul. Fa, ca legea sa fie vartoasa, si Tu, Alteta, ca print, fii bun si ingaduitor, fii bun, mai ales cu cei ce-au intalnit indiferenta sau rautatea celorlalti principi. Nu uita ca te-au ales 50 de deputati si ca vei stapani 2 milioane de fiinte. Fa ca in regatul tau sa domneasca pacea si dreptatea; potoleste patimele, fa sa inceteze urile ce ne despart si stabileste intre noi vechea fratie.

"Fii bun, Alteta, si popular, fii print cetatean!

"Urechea Ta sa fie deschisa adevarului si inchisa minciunii si lingusirii".

Delegatia munteana s'a prezentat la Iasi si C. A. Rosetti rosteste insufletit urmatoarele:

"Primeste, Tu, Alesule al Romaniei si coroana munteana, pe care ti-o aducem noi, impreuna cu sufletele celor 2 milioane si jumatate de Romani, cari ne-au insarcinat sa ti le oferim Tie cu dragoste si respect si sa te asiguram ca atata cat vei purta drapelul Unirii, nationalitatii, dreptatii si libertatii, Muntenii ca si Moldovenii te vor urma ca un singur om".

Si'n ciuda dusmanilor oarbe s'a pornit hora mare pe intregul cuprins al Tarii:

Hai sa dam mana cu mana
Cei cu inima romana
Sa'nvartim hora fratiei
Pe pamantul Romaniei

Unde-i unul nu-i putere
La nevoi si la durere
Unde-s doi puterea creste
Si dusmanul nu sporeste ...

Si tara a fost fericita ... dusmanii scrasneau din dinti la hotare ...

Si Unirea se infaptuise prin voia lui Dumnezeu ...

Astazi cand se implinesc 91 de ani dela acest fapt istoric vital al Tarii, fie-ne o duioasa aducere aminte si pilduitor exemplu pentru viitor, iubirea frateasca de-atunci, intelegerea deplina si jertfa neprecupetita, care stau la baza oricarui mare act de dreptate.

O ATITUDINE CEL PUȚIN STRANIE.

Exista probleme si realitati, a caror discutie s'ar parea uneori inoportuna. Asa, de pilda, credeam ca o analiza a relatiilor dintre minoritatea saseasca si poporul roman ar fi fost pe la locul ei - in tara, avand astfel aspectul unei desbateri mai mult sau mai putin familiare. Daca insa ne-am hotarit, sa aducem in fata cititorilor si a opiniei publice romanesti, aceasta problema cu catva timp mai de vreme, nu am facut-o nicidecum in pripa, sau in urma unei capricioase schimbari de opinie. Dimpotriva: putem spune linistiti, ca am fi scris cu mult mai multa tragere de inima despre orice alt subiect - despre lirica latino-americana, de pilda, sau despre destinul intelectualului roman in exil. Scriem aceste randuri, plini de-o abia retinuta revolta si nu ne'ndoim, ca majoritatea lectorilor vor simti aceiasi stare sufleteasca, dupa ce vor fi citit cele ce urmeaza. Scriem aceste randuri, pentru a raspunde unei provocari pe care nu ne sfiim s'o denumim ca atare, atat pentru termenii in care a fost facuta, cat si pentru timpul in care a venit, in care diaspora romaneasca are de suportat atatea greutati. Si daca proverbul spune: "Prietenii la nevoie se cunosc" vom aseza randurile de mai jos, sub egida batranescului nostru proverb.

Este in general cunoscut faptul, ca pe langa miile si miile de Romani pribegi, se afla si multi Sasi din Ardeal si Svabi din Banat. Nu mai vorbim de Germanii din Dobrogea, Bucovina si Basarabia, pe care ii socotim mai putin pribegi, deoarece ei au fost mutati (umgesiedelt) din Romania, inca inainte de razboiu, in urma unei conventii dintre Reich si Romania. Sasii plecati sau fugiti din tara, traesc in covarsitoarea lor majoritate in Germania si Austria. Multi dintre ei sunt tineri facand parte din contingentele, care s'au inrolat in oastea germana ca sa nu fie pusi in situatia de-a lupta in armata Romaniei, in armata tarii in care s'au nascut.

Inca in cursul anului 1949, Sasii nostri au editat o lucr[illegible] intitulata: "<u>Noi Transilvanenii</u>", redactata de Heinrich Zillich [illegible] Akademischer Gemeinschaftsverlag din Salzburg-Austria. Cartea cuprinzand peste 400 pagini, cu o anexa de frumoas[illegible] fotografii, ne-a cazut in mana foarte tarziu, si dealtfel nu ne a fost dat sa citim pana azi nici o recenzie sau vreun alt arti[illegible]col privitor asupra ei, in niciuna din publicatiile romanesti. [illegible] si cum cartea nu ne-ar interesa. Dar ea ne intereseaza! Editoru[illegible] acestei culegeri antologice este domnul Heinrich Zillich, sas [illegible] Brasov, fost director al bunei reviste literare "Klingsor", fo[illegible] redactor al cotidianului "Kronstädter Zeitung", autor al catorv[illegible] lucrari literare, in care se exprima uneori cu mult dispret la [illegible]dresa "Valahilor", cum ar fi de pilda romanul "Intre granite si timpuri". Dl Heinrich Zillich a apartinut in primii ani de dupa razboiul din 1914-18, grupului imitator al expresionismului, [illegible] fiind un mare admirator al lui Heinrich Mann, al caruia mesaj il reproducea in revista sa cu staruinta. Pe urma, domnul Zillich [illegible] cotit-o nitelus spre dreapta pentru ca in cele din urma - sa pr[illegible]seasca tara "Valahilor" intr'o epoca in care Andreas Schmidt ([illegible] care dl Zillich are grija de a nu-l pomeni) devenise dictatorul Transilvaniei si purtatorul de cuvant al ideilor domnilor Zill[illegible] si Waldemar Gust. Dar acestea nu sunt lucruri prea importante; [illegible] definesc doar conduita sufleteasca a omului, care a editat cart[illegible] asupra Transivaniei, aceasta carte, in care poporul roman este batjocorit si insultat, cu o consecventa care denota o atitudin[illegible] si o convingere.

Pentru a trece la fapte, ne propunem metoda cea mai simpl[illegible] aceea de a traduce o serie de citate din cuprinsul lucrarii, ci-tate care vor ilustra dela sine, si prin continutul lor, ce cr[illegible] Sasii despre noi si cum ne judeca. Sa mai spunem in paranteza [illegible] apa trece (Sasii au sosit in Transilvania in 1141, adusi de Gei[illegible]za II, cand "poporul de ciobani" traia pe acele meleaguri de un mileniu) si pietrele raman, chiar daca apa aceasta e de inalta provenienta "Kulturvolk".

Cu privire la Unirea dela 1918, domnul Zillich scrie in ar[illegible]ticolul "Opt sute de ani" (foarte putin! n.n.): "In 1919, Transil[illegible]vania deveni o parte integranta a Romaniei, fireste fara sa se f[illegible] facut un plebiscit prealabil. E drept, ca in hotaririle dela Alb[illegible] Iulia, Romanii transilvaneni fagaduiau popoarelor conlocuitoare drepturi pana la autonomie, drepturi a caror implinire ar fi pu[illegible]tut face acum in cadrul Statului, un paradis al dreptatii. Ele n[illegible] au fost implinite nicicand, cu toate ca Sasii - referindu-se la [illegible]ele - au facut Romaniei marele serviciu de a se alini" (pag.45). Mai departe, dl Zillich scrie despre suferintele Sasilor dupa Un[illegible]re. "Reforma agrara (e vorba de cea de dupa razboiul din 1914-18, n.n.) lua Bisericii domenii imense, reducand astfel baza scoale-lor germane. Ca atare, se nastea datoria, ca aceste institutii s[illegible] fie intretinute prin contributii benevole, fara precedent. Nume-roase au fost atacurile, mai putin darze, dar mai capricioase de cat in Ungaria, prin care se urmarea slabirea comunitatii sasesti, dislocarea economiei si diminuarea superiotatii spirituale. Ele au durat pana in preajma celui de-al doilea razboiu mondial, fiind suportate cu bine, cu toate ca orasele se instrainau mereu..." (pag. 46).

Asa dar: dupa toate "atacurile" suferite de Sasi "cu bine"-mai vine si "instrainarea oraselor" - desigur, prin Romanii cari se asezau aici! Dar nici cu privire la prezent, dl Zillich nu e [illegible]obiectiv, mai logic, caci iata ce scrie la pag. 48: "In ora-[illegible]se, Statul isi insusi fabricile si pravaliile mai mari. In lo-cuinte, Sasii locuesc ingramaditi. Scolile lor sunt transform[illegible] din liceele vechi de 500 de ani, doar putine au mai ramas". Tex-tual. Oare numai Sasii sunt in situatia aceasta? Evident, ca nu!

[illegible] acuzant este insa dl Anton Maurer, care la pag. 100 [illegible] lucrarii afirma, negru pe alb: "Aceasta colonizare a Moldove[illegible] (prin Germani) s'a facut inainte de intemeierea principatelor [illegible] pa azi, multe localitati din acea regiune poarta inca nume deri-vate din "sas": Sasca, Sasisoara, Sascut, Sascuta, Sasa, Sasc[illegible] Sascuteana, Saseni, Sasova, Sasu, s.a.

Fi si? intrebam noi. Oare prin aceasta, voevodatul Moldovei trebuie sa fie o colonie a Germaniei, sau numai un mic protec[illegible]rat al Sasilor? Dar ceva mai la vale, tot dl Maurer, isi da, [illegible] sa zicem asa, arama pe fata, scriind despre aceste locuri: "[illegible] fele sasesti nu aveau, de multe ori, ingaduinta se plece pe [illegible] le meleaguri, pentru ca aici nu puteau invata nimic nou si bun" (pag. 101). In Moldova adica, unde locuiau Valahii, care nu erau un "Kulturvolk" ... Acelas autor, in continuarea acelui [illegible] (Economia noastra urbana) afirma: "Dupa anexarea [illegible] la Romania, in 1918, incepu un dur atac impotriva pozitiilor [illegible]nomice ale Sasilor, caracterizat prin lozinca "cucerii oraselor" de catre Romani. La tara, reforma agrara lua intre timp sute de mii de hectare Sasilor, atribuindu-le taranilor romani. Paralel, incepu un aflux de functionari si intelectuali straini de dincolo de Carpati si o imigrare de lucratori industriali romani" (pag. 108). Ideea dlui Zillich [illegible] mai clar exprimata: "Strainii de din [illegible] de Carpati" scrie dl Maurer, despre Romanii din Muntenia, Mol[illegible]dova si Oltenia. Daca acestia sunt "straini" acum Sasii, care traesc pe meleagurile noastre <u>numai</u> de 800 de ani - cum pot fi ca-talogati?! Sa mai citam insa din acelas domn Maurer: "Prin radi-cala transformare, suferi si viata Statului. Lipseau fortele ne-cesare pentru a umple golurile, nu se poate face din nici un po-por de tarani o patura conducatoare asa zicand peste noapte" (pag. 109). Si prin urmare - ar fi fost nevoie ca Romanii sa apleze la domnii Zillich, Gust, Andreas Schmidt, ca acestia sa se milosti-veasca de "Bauernvolkul" din Carpati? Dl Maurer nu ne da raspun-sul, dar continua sa scrie despre "politica economica sovinista" (pag. 110) a Romaniei, alcatuind si o serie de tabele, in care si[illegible] tuatia industriei in Transilvania e analizata pe <u>nationalitati</u>. Romanii figureaza permanent in aceste tabele, intr'o rubrica de-numita: "romano-maghiaro-evreiasca" (pp. 113, 116) asadar, ca nis[illegible]te "straini". Dupa toate aceste atacuri, insulte si lamentari, dl Maurer ajunge insa la concluzia: "Industria saseasca se desvolta foarte bine si sub noile conditii". Saracii Sasi... dupa ce au luptat cu "politica economica sovinista" (pag. 114) si "inapoierea pe care chiar Romanii si-o recunosteau in acest domeniu (pag.109) au tocmai desvoltandu-se foarte bine".

"Poporul" de tarani insa ii preocupa iarasi pe Sasi, pentru ca dl Hans Taufmes, un renumit sovinist sas, se napusteste asupra ciobanilor, in articolul "Taranimea noastra", afirmand: "Creste-rea oilor se facea dealungul Carpatilor sudici, in special in sa-tele romanesti, care dispuneau de excelente pasuni, pana la 2500 m altitudine. Vara si toamna, oile ramaneau aici. Iarna, coborau la campie, inainte in Dobrogea si Macedonia, azi, se duc in regiu[illegible]nile mai dulci, viticole, unde se arendeaza un petec de pamant, pentru ca astfel ele sa pasca toate locurile vecine, de trifoi si grau de iarna, in dauna proprietarilor acestor locuri. Turme stra[illegible]ine (vezi prima fraza, privitoare la cine creste oile, n.n.) sunt in Transilvania o adevarata pacoste. Autoritatile au tolerat-o pe tacute in folosul ciobanilor romani. Cu o asemenea "functionare", acestia se imbogatira si fiii lor urmara universitatile, insin-tand pe urma in toate posturile superioare ale Statului" (pag.214) E si aceasta un punct de vedere: Romanii au "inaintat" in slujbe, pentru ca oile ciobanilor pasteau patru luni pe un trifoiu sa-sesc, "tolerate de autoritati"!

Califice cineva vrea si cum va vrea, aceasta nemaipomenita afirmatie pe care dl Kaufmes o afiseaza in anul de gratie 1949, la Salzburg!

Apropiindu-ne de sfarsit, fara a fi epuizat - ne departe de - injuriile continute de acest model al relei credinti, in care nici macar o singura data poporul roman nu e privit obiectiv (nu elogios) nici macar o singura data, vom reproduce inca un aliniat din acelas studiu sovin: "Cand in 1940, taranii germani fura mutati in urma unei conventii de stat din Basarabia, Bucovina si Dobrogea, taranii romani ... luara curtile, inventarul viu, uneltele, masinele, locuintele ... bilate de-a gata, surile si pivnitele pline. Ce nici nu visasera, se'mplinea ca'n basme. Taiau vitele, mancau, beau, vindeau recolta, traind imparateste. Primavara, cand fu vorba sa semene - si sa continue ceeace incepuse, taranul german, nu stiau ce sa faca. Si ce facura? Incarcara in carute tot ce mai ramasese, plecand ... pe unde venisera" (pag. 221).

Se poate oare admite, ca un domn Kaufmes sa scrie despre taranul roman, ca despre ultimul betiv si derbedeu adus de vant ... e oare cazul, ca vocile protestatare ale Romanilor sa se ridice infierand pe acest exponent al sovinismului?

Zadarnic predica deci dl Zillich, antiromanul dovedit pe baza de numeroase citate: "Vrem sa intindem mainile, noi, cei nascuti pe meterezele apusului, si sa facem, ceeace am facut intotdeauna, sa ne cuprindem iubitori de umeri, fara sa cercetam starea sociala, origina, limba si poporul: cine e de bunavointa, sa se alature acestui inel al comunitatii!" (pag. 393)

Iubire? Bunavointa? Comunitate? Stare sociala? Cuvintele acestea, tiparite in ultimele randuri ale unei carti care - in ceeace priveste poporul roman - in tot cuprinsul ei, e plina de ... rea vointa, discordie si infumurare, par o sinistra ironie. Daca dl Heinrich Zillich ar fi crezut cu adevarat in ele, le-ar fi ... rit - spre meditare - domnilor Kaufmes, Maurer, Karl Kurt Klein, Just Ongyert - si ar fi scris el insusi, cel dintai, in spiritul ... lor, dand la iveala o carte dreapta si luminoasa, o imagine a Patriei - nu un pamflet.

Poporul roman poate medita - cu mult folos - asupra acestui ... dar sasesc, venit in anii cei mai sbuciumati ai sbuciumatei sale istorii.

AUREL SIGHIȘOREANU

C R O N I C A   L I T E R A R Ă

E. M. CIORAN: "Précis de décomposition" (NRF, Gallimard, Paris)

In 1934, premiul "Fundatiei pentru literatura si arta", ... distinga lucrarea unui tanar filosof, cu acest titlu foarte ... tin comun pentru gandirea noastra filosofica: "Pe culmile disperarii". Cartea lui Emil Cioran aducea o serie de preocupari ... seama de accente noui, cari loveau cu o patetica violenta canoanele si precentele gandirii filosofice, ca sa zicem asa, organizate. Voci ca acelea ale lui Kierkegaard si Weininger (pentru care Cioran manifesta o dragoste retroactiva si in ultima sa lucrare) patrundeau pentru prima oara in campul gandirii noastre si Emil Cioran lua dintr'odata o pozitie stranie in mijlocul filosofilor nostri, dintre care singurul care l-a intrevazut pe ganditorul Cioran in meandrele lirice ale cartii sale, a fost Nae Ionescu.

Am avut trista ocazie de-a asista ani in sir in Romania la ... fenomen de incomprehensiune colectiva, in ceeace priveste pozitia lui Cioran in cadrul noului filosofii. "Pe culmile desperarii" a insemnat un accent premergator - cu mult intregului existentialism al lui Jean Paul Sartre, dar Cioran n'a fost considerat niciodata

- in propria sa tara - mai mult decat un copil teribil sau, cel mult, un poet. "Schimbarea la fata a Romaniei", pana azi unica incercare (cu mult dincolo de intelesul esseu, pentru ca opera lui Cioran e o viziune panoramica) de-a aseza fenomenul romanesc pe plan elevat, ca si "Lacrimi si sfinti" nu au facut decat sa sporeasca prestigiul poetului lasand in umbra pe ganditor.

Drept este, ca Emil Cioran s'a aparat intotdeauna cu inversunare de aceasta titulatura, pe care o socoteste absoluta deci pejorativa, dar el este un ganditor, care a ajuns sa vada, cu o spaimantatoare luciditate, pana in sufletul si maruntaiele fenomenelor si lucrurilor. De aici, disperarea lui Cioran, de aici torul sau profetic, de aici iremediabila sa adversitate fata de tot ce este ordine si loc comun.

"Précis de décomposition" e o carte scrisa si ea, pe culmile disperarii, in plina drama de descompunere a unei lumi, pe care Emil Cioran a sesizat-o ca aproape niciun altul. Opera patetica si sintetica cartea sa este piatra funerara care va sta la capatul omului de azi.

Cu ea incepe si se sfarseste ceva, si ni se pare subreda adeziunea sau non-adeziunea fata de cuprinsul ei, pentru ca va veni ziua in care cartea sa va impune, prin esenta ei. In aceias ordine de idei, credem ca desbaterea daca "Précis de décomposition" este o carte reusita sau "nereusita", cum au incercat sa eticheze unii recenzenti, e sfarsita inainte de a fi inceputa.

Vom putea sa ne apropiem de aceasta teribila carte, numai insusindu-ne afirmatia lui Cioran: "Sa-ti repeti tie insuti de-o mie de ori pe zi: Nimic nu are pret aici jos" ... Pana atunci sa ne multumim a fi spectatori.

Si o nota inca: din punct de vedere strict romanesc, "Précis de décomposition", e ceeace se chiama un succes mondial. Franta, Germania, Italia, Argentina, Brazilia si Statele Unite discuta si talmacesc opera unui scriitor roman, care a fost incoronata cu "Prix Rivarol", cea mai inalta distinctie pentru scriitorii straini, care-si publica lucrarile in limba franceza. Si daca Emil Cioran, care intotdeauna s'a temut de-a avea "succes" si de-a "sfarsi bine", e putin alarmat, noi avem dreptul, sa ne exprimam satisfactia pentru acest succes, categoric si trist, ca orice lucru desavarsit.

"LETTRES DE MARCEL PROUST À BIBESCO"; culegere, adnotari si prefata de Anton Bibescu (Éditions "Guilde du Livre"-Lausanne).

Traim un "moment Marcel Proust". Fenomenul nu trebue sa mire pe nimeni, pentru ca ilustreaza incaodata faptul, atat de curent in literatura, ca gloria vine uneori, cu mult dupa moartea scriitorului. Si, dupa cum a scris si-a spus Anton Bibescu in repetate randuri, Marcel Proust a fost, tot timpul vietii sale, un mare neinteles, traind drama aceasta cu intensitatea pe care numai geniul si boala o pot da. Neinteles si neapreciat de contemporani, Proust a avut totusi norocul sa aiba un cerc de prieteni si admiratori, (relativ restrans, daca judecam astazi universalul sau succes) dintre cari fratii Emanuel si Anton Bibescu, au fost nu numai vizionari - ci si cavaleri fara prihana si teama, in divulgarea operei lui Proust, si acordarea unei amicitii neconditionate pentru el.

Fapt eroic, daca ne gandim la anii din preajma lui 1900, in care predilectia lectorilor se indrepta cu violenta spre cu totul alti autori, decat a fost cel ce-a scris "À la recherche du temps perdu"

Aceasta sublima constanta, aceasta osmoza spirituala, a determinat pe Marcel Proust sa scrie intr'o scrisoare (azi celebra) adresata Contesei Anna de Noailles: "Un singur om ma intelege: Anton Bibescu". Marturisirea aceasta retinut - patetica ar trebui sa mire venind din partea unui om ca Proust. Dar ea este pe deplin explicata (si prin urmare explicabila) cetind culegerea de scrisori pe care in cursul a doua decenii aproape, Proust le-a adresat fratilor Bibescu, si pe care cel ramas in viata, dramaturgul si criticul Atnon Bibescu le-a dat insfarsit la lumina, contribuind in mod hotaritor la clarificarea atmosferei proustiene, uneori tulburata de neintelesuri, neintelegeri sau confusii. Din aceste epistole, reiese importanta capitala, pe care fratii Bibescu au avut-o asupra muncii literare a lui Proust. Idei, discutii, proiecte si sugestii, tasnesc din aceste pagini, aducand tarzii, dar cu atat mai valoroase explicatii, pentru multe din problemele puse de Proust in creatia sa, si in procesul dur al acestei munci. Din insasi studiile "proustiene" aparute din abundenta in cursul vremii din urma, reiese in mod limpede, ca foarte putini au fost aceia, cari au avut o mai hotaritoare influenta asupra lui Proust, decat Emanuel si Anton Bibescu. Privita pe plan strict romanesc, cartea are insa o speciala si indoita importanta.

In primul rand, ea e menita sa arate ca doi intelectuali romani au determinat in mod hotaritor procesul de creatie si munca unuia din cei mai mari scriitori ai lumii, iar in al doilea rand, culegerea aceasta de epistole prezinta o mare importanta, in ceeace priveste raporturile si receptivitatea lui Marcel Proust fata de Romania. Am aflat in repetate randuri, in aceste pagini, intrebari ale lui Proust asupra situatiei sociale, politice si intelectuale din Romania, un viu interes in legatura cu oameni ca Niculae Filipescu, Carp, Take Ionescu, fara sa mai vorbim de familia Bibescu si Brancoveanu. Apoi, pasagii si dese reveniri despre Strehaia si Cacova, ca si despre Bucuresti fac din cartea aceasta un document de mare valoare, din punct de vedere romanesc. Un studiu amanuntit, al carui loc fireste ca nu e aici, va aduce multe surprize in acest domeniu, si ne rezervam acest regal, pentru un viitor prilej.

Dincolo de valoarea de prim ordin pe plan mondial, lucrarea datorita priceperii si dragostei lui Anton Bibescu, deschide o fereastra in cultura noastra nationala, catre un nou orizont. E cazul, s'o salutam indoit, ceeace si facem.

STEFAN BACIU

CONST. VIRGIL GHEORGHIU: La vingt-cinquième heure. Roman. Préface de Gabriel Marcel. Plon, 1949. 411 p.

Cand am inceput lectura romanului dlui Gheorghiu, aveam deja pe masa pe "Ion le roumain" al lui Liviu Rebreanu. Si, nu stiu cum, mi s'a furisat in gand ideea unei comparatii. Lucrurile se pot compara.

Ambele au fost editate de Plon in aceias colectiune "Feux croisés". Rebreanu cu un tiraj de 12 mii exemplare, cealalta in 51 mii de exemplare. Prefata lui Rebreanu a scris-o Pierre Mesnard, profesor la facultatea de litere din Alger, fost profesor la Universitatea din Iasi si membru corespondent al Academiei Romane. Romanul dlui Gheorghiu este prefatat de dl Gabriel Marcel, pare-se intre altele si conducatorul colectiei de mai sus.

Intrucat asupra romanului de astazi s'au scris sute si sute de critice si recenzii incantatoare toate, noi nu mai incercam sa repetam continutul pentru publicul cititor deja initiat.

Voiu remarca insa un fapt interesant si simptomatic: problema cititorilor. Cititorii romanului pot fi osebiti in patru mari incrangaturi: cei cari nu l-au citit, dar il lauda pentru anumite motive, cei cari nu l-au citit, dar repeta exact ce-au auzit la cei ce l-au citit, cei ce-au citit vreo recenzie si lasa impresia ca s'au ostenit cu cartea in nopti tarzii, si, in fine, cei ce l-au citit, asa cum l-au citit. Toata lumea insa este extasiata. Cine are sinceritatea sa declare ca nu l-a citit inca este un retrograd, daca insa nu i-a placut este fascist incorijibil. Cum o dai, tot rau. L-ai citit sau nu, esti obligat sa canti in cor cu ceilalti si sa afirmi sus si tare ca avem de-aface cu o minune literara a secolului nostru. Recent eram intr'o familie, intr'o agreabila societate dealtfel, si fatalitate, doi buni amici s'au ofensat reciproc in fata noastra discutand genialitatea romanului. Intervenind si eu pentru aplanarea conflictului, am condus discutiunea cu mult tact. Catesi trei insa nu citiseram romanul. Dealtfel, cei mai aprigi sustinatori sunt cei din aceasta incrangatura. In sfarsit, este o adevarata molima livresca.

Si-mi mai reamintesc ca acuma, ca deabia au aparut vreo doua trei critice asupra celebrului "Ion" al lui Rebreanu. Eu am citit-o pe-a dlui Henri Liebrecht dela Academia Regala Belgiana. Intre altele se spunea ca "Ion" este un roman dens, plin de umanitate, animat de un larg sufle epic. Ion eroul nu mai e un roman, ta[illegible] vartos, care-si iubeste glia lui cu patima, ci un om care ce[illegible] vietii tot ce poate sa-i dea si se zbate napraznic intre glasul pamantului si glasul iubirii. Aci sta toata tragedia lui. Acest conflict dramatic dintre doua forte puternice il va sfarma pe erou. Romanul este studiul perfect al unui grup uman, care-si dezvolta in acelas timp instinctele individuale si pasiunile colective. Si criticul belgian il compara pe "Ion" cu "Les paysans", romanul stralucit al lui Reymont, premiat cu Nobel.

Romanul dlui Gheorghiu este un bun roman senzational, excelent scenario pentru un film de propaganda antifascista si anticomunista, dar nu este deloc arta contemplabila. Pentru ca sa scrie cineva un roman trebuie sa-si traiasca ideea si eroii. Un roman nu se confectioneaza, ci se creaza. Exemplele pot fi luate din ilustrii Dsale confrati: Tolstoi, Dostoievski, Dickens, Flaubert, Balzac, Knut Hamsun, B. Ibanez, Thomas Mann, etc., cari i-ar clarifica multe probleme estetice necesare creatiei unui roman, si in acelas timp si ce inseamna efemerul, oportunismul si reportajul cel primejdios artei pentru arta.

Cred ca o pilda vie pentru dl Gheorghiu ar fi cazul celebrului Dsale confrate E. M. Remarque de pe vremuri, care astazi este un ilustru necunoscut cu al sau "Im Westen nichts Neues" si altele cateva.

Cea mai mare arta a zilelor noastre este insa sa adulmeci anumite momente politice si apoi sa imbini magic elementele la moda. Nitica "ferocitate nazista" cu nitica "ferocitate comunista" cateva picaturi de existentialism (acum, la moda) putin americanism, peste toate un sos de prefacut umanitarism, un nesincer dispret pentru Occident (saracul de el!) si ochi miorosi...Taxas-ului.

Mosaicul literar sau ghiveciul calugaresc apare prompt dupa o scurta gestatiune de 3-4 luni.

Intre noi fie zis autorul n'a vazut lagar de concentrare [illegible] nazist sau comunist, n'a suferit niciodata vreo brutalitate, n'a trait grozavia razboiului, n'a fost ranit, flamand sau gol ...

Marturisesc deasemenea ca dubiosul Dsale personagiu putea fi orice alt tip international ca: Ion Ion din Moldova sfar[illegible] si transplantat cu familia peste Ural, Vasile al Mariei interni[illegible] tat si ucis in chinuri pentru credinta lui nestramutata, Hans [illegible] or din vreo tara baltica pustiita complet de comunisti, un Johan[illegible]

Müller din Banatul romanesc sau din Prusia orientala, intors ... se in carji, si care si-a pierdut intreaga familie in razboiu, un Tadeusz Visnevetki, polonez refugiat de furia nazista sau comunista, un negru sau un australian cazut departe de coliba si ... lul lui drag pentru nebunia europeana pe care el n'o pricepe de... loc, etc., etc. De ce oare numai bietul Johann Moritz sa fi putut fi capabil de atata martiriu. Pe urma mi se pare stranie de tot alegerea acestui personagiu. Dealtfel, dl Gheorghiu intentionat il lasa sa pluteasca in negura. De-aci, certuri intre recenzenti sau cititori. Unii il banuesc a fi sionist, altii il cred evreu botezat, altii un renegat, in fine autorul ii complica starea civila si mai mult si ni-l scoate pe bietul Moritz roman si taran get beget coada vacii, dar ca asa il chiama si nu altfel, ca sa dea nastere la o groaza de confusiuni flagrante. Strania impere-chere nominala insa ne lasa impresia ca autorul intentioneaza sa ne infatiseze pe omul simbol al suferintei universale, care n'are nationalitate, nici nume, nici nimic, un fel de Golem modern.

Este bine ca dl Gheorghiu are un asemenea succes de presa (nu literar) caci presa ridica, atunci cand este interesata, ... ce publicatie, dar este rau ca dl Gheorghiu nu ia pilda dela ... rii nostri romancieri, cari au scris numai pentru biruinta idealului estetic in arta.

Este iaras rau ca peste cativa ani, cand aceasta furie ... tarista in literatura se va potoli, stradanie Dsale de cateva ... de zile va cadea in uitare infioratoare si noi vom pretui doar poetul da altadata care-si chinuia pana cu harnicie.

Romanul acesta, si cred ca si autorul este de acord, nu poate face parte din patrimoniul literaturii romanesti, caci nu indeplineste nicio conditiune de admisibilitate si nu si-l poate adopta nici literatura franceza, din motive lesne de inteles.

In orice caz lucrarea se incadreaza intr'o noua scoala literara postbelica. Fiindca s'a sfarsit cu clasicismul, romantismul, simbolismul, naturalismul, etc., cari erau prea pretentioase, si fiindca expresionismul, cubismul, dadaismul, etc., s'au demodat, s'a instaurat despotic o noua scoala literara, ONU-nismul, cu ramificatii in politica, sociologie, economie, arta, teatru, muzica, etc.

Credem ca prin stofa lui, prin tratare, prin intentii, si mai ales prin existenta lui in timp poate fi o opera ONU-nista, apartinand noului Stat ONU (UNO) care n'are granite, dar care are puteri de basm si scanteietoare comori de dolari.

Doamna Monique St. Côme, care a talmacit lucrarea nu numai cu eleganta si rara constiinta de condei, dar cu un simt neobisnuit al limbii franceze pentru un strain, a contribuit sdrobitor la succesul literar al autorului. Intreaga noastra admiratie pentru stradania Dsale.

C. GANE, Rădăcini - romanul Măcisenilor. Cu prefata autorului. Bucuresti, editura "Vatra", 1946. 373 p., cu un arbore genealogic.

Faptul ca editura "Vatra" interzice orice reproductie de texte, compilatie sau chiar rezumatul acestei opere, ne pune intr'o situatie trista, dar si stranie in acelas timp. Probabil ca in tara nu se mai fac recenzii sau studii literare asupra productiilor ... - daca mai sunt autori sau opere - sau este vreun ... ciudat, prin care operile nu au nevoie de prezentare ... publicului. Daca rezumam splendidul roman istoric al dlui C. Gane, ne expunem penalitatii ori care-o fi ea si tare n'am pofti ... calcam legea; daca nu-l expunem subiectul nu putem sa dam o idee cat de palida despre o opera superba, in forma istorica, descriptiva, si plina de evocare a celor trei sute de ani ce-i ... ca un mag din basme autorul "Trecutelor vietii de Doamne si domnite"...

Este vorba de romantarea literara a unui simplu dosar de ...rie - mosia Macisenilor - care isi traia vieata ei de veacuri de pe vremea lui Bogdan cel Orb (partea razasasca) si a lui Vasilie Lupu (partea boiereasca).

Intalnim figuri de boieri si tarani, intrate in istorie, ...turi pentru mostenire, suflete bune si indracite, oameni darzi sau moi, voivozi facand judecati si certand pe cei carcotasi si vinovati, intr'un cuvant gasim o umanitate in evolutia ei de veacuri cu toate scaderile si inaltarile ei sufletesti. Toate se petrec intr'o atmosfera care uneori este patriarhala, alteori in plina razmirita, dar prinsa in condeiul vrajit al lui C. Gane, cu toata sfatosenia si umorul, duiosia si tristetea ce ne-o sugereaza intreaga lui opera dealtfel. Mosia trece din mana in mana la cateun membru al familiei sorocit cu limba de moarte de ... ta, ca sa pastreze neintinata nu numai faima neamului, dar sa ... se sa se straineze nimic din ceeace s'a strans cu osardie de strabuni. Dar, spune autorul de cateva ori, ca si vesnicia e ... cu amagitor. Vine epoca de reforma a lui Cuza, mai tarziu ... prierea din 1918, etc., si toate se duc si trec, cum trec toate in lumea asta. O intreaga lume plina de visuri si realitati ... perinda prin fata, o lume cu pacate si nevinovatii de inger, ... impestritata, levantinism si autohton laolalta, o impletitura mestesugita intre Fanar si Moldova, peste care pluteste voia ... de Sus.

Desigur nu lipseste ideia centrala a operei, care trebui... fie cu caracter social. Reiese clara nedreptatea si ... ...urilor taranilor in cursul vremurilor, tendinta lor de a se ... ... impotriva domniilor si silniciilor, mizeria si continua ... sub toate formele, indurate stoic de bietii tarani, robi ... ...le lor avute din mosi stramosi, dar vandute pe nimic boierilor, care le arenda mai apoi strainilor, asa ca localnicii ... ... sa nu mai stie cui fac ei dijma.

Toate acestea sunt impresionante sugerari, artistic daltuite.

Ca o aratare din alte vremi ne apare printre atatea persoane ... si straniul om politic, deputat si factotum pe vremuri Arthur ..., cu monoclu negru intr'un ochiu scurs, micut si'n jacheta ... aci joaca rol de amorezat de o vaduva, pentru ... obisnuita ... Nu stiu cum, dar te scu... si-ar vinde tara, numai s'o posede. ... de scarba si groaza unor vremi cari dainuiesc inca ...

Cartea impresionant de frumoasa a dlui C. Gane este ca o mu... trare de foc pentru cei cari schimba sensul scrisului si nu-si ... ficiaza sacerdotiul cu sfintenie.

Arta ramane arta pura, chiar cand este violentata de cenzu... ... si chiar cand scriitorul isi insira randurile lui la umbra ... ...zuratorii.

Fericiti cei ce nu-si vand slova lor vremilor si imprejurarilor, ci cu orice pret, chiar al vietii, cultiva frumosul ... ... se frange traditia literara si cinstita a literilor noastre. ... intreaga poveste a dlui C. Gane, sub chi...

Putem spune ca intreaga poveste istoric, ne-aduce un indepartat iz de ... seducator roman istoric, ... din alte vremi demult ... prins in grinda caselor boieresti ... ne mangaie sufletele chinuite printre straini ca o doina ascultata in faptul serii pe culme de munte.

I. G. DIMITRIU

C R O N I C A   P L A S T I C Ă

CÂTIVA PICTORI ROMÂNI ÎN PRIBEGIE: Eustatiu Stoenescu, Io
Potecașu, Magdalena Rădulescu.

Conditia artistului in exil, nu este din cele mai fericit chiar daca ruperea sau transnlantarea de ne solul natriei, a duna sine o schimbare sau o largime de orizont. Si apoi, nu tr buie nicidecum confundat artistul nribeag, cu romanticul calatc vanator de neisagii, dornic de inca un succes ahtiat duna recu noastrerea unor cercuri, de a caror judecata era curios. Artist in exil, este de cele mai multe ori un om framantat, si intotdeau na un om care a nierdut cerul tarii sale, care-i veghea ca o t telara nrezenta evolutia sensibilitatii si a culorilor. Artist in exil este o nlanta cu radacinile in aer. Un curcubeu, la de indenartat de cerul ca si de namantul noii sale asezari! te insa, ca aceste realitati nu schimba intru nimic realizar nlastica, munca bruta a nictorului, singura nroblema "terre re" ramanand aceea a conditiei umane, a carei existenta se in egala masura nentru orice nribeag , dar a carei analiza din cadrul cronicii de azi.

Pictori romani in nribegie sunt cativa. Sunt oameni lib cari nu au inteles ca trebuie sa nicteze exclusiv lucratori mosi si "culaci" urati. Sunt oameni, cari au nlecat intru ur rea idealurilor lor, strivite in tara de dogme cari nu insen nimic, nentru ca sunt antiumane. Asadar: antiartistice.

x
x x

Cand-in Elvetia- am avut nrilejul sa reluam contactul cu mun ca si onera maestrului Eustatiu Stoenescu, am simtit ca nu suntem singuri. Armonia sumbra, alaturi de exnloziile unei arte ajunse la anogeu, ne-au aratat, ca lumina romaneasca e numai una sub soa re. Firul intrerunt in tara si inadit sub severa statura al Alni lor, ne-a dus cu gandul la marile exnozitii ale lui Stoenescu, d la Dalles. - Si duna ce-am avut nrilejul sa vedem, ani in sir nanzele unui autentic nictor elvetian, de talia lui Cuno Amiet - am snus nrivind un neisaj bucurestean: Stoenescu al nostru! Acest Stoenescu al naturilor moarte, cu nrune foarte oltenesti, cu m cretesti si vase romanesti, acest Stoenescu - nortretist al un clase de domni, al unei rase de intelectuali; acest Stoenescu, ri sagist al cerului si namantului romanesc, mahala bucuresteana - acest Stoenescu e un mare artist, nentru ca, iata, Venetia, Par sul si Berna, reinvie in noile sale lucrari, rod al unei munci de maturitate artistica. Succesul lui Eustatiu Stoenescu este inc testabil succesul nicturii romanesti neste hotare, nentru ca St enescu face narte din cei cativa mesteri - Stefan Ponescu, St di, Tonitza, Sirato, Patrascu - cari au dat continut nlastic noastre duna Grigorescu si Luchian. Exnozitiile dela Zürich, P ris, Cairo (caci numai ne acestea ne-a fost cu nutinta sa le v dem, sau sa auzim comentarii asunra lor) renrezinta transnlant rea namantului si cerului nostru, universalizarea lor, nentru c ce nu traesc decat cu imaginea tarii in inima, dar si nentru c ce vor sa cunoasca Romania adevarata. Prezenta acestui maestru tragicul nostru exil, insemneaza incontestabil - prezenta mar nicturi romanesti.

x
x x

Ion Oană Potecașu nu este un nictor, care ... si ni se nare ca tocmai sub acest asnect, nictura sa este cea autentica contributie la arta romaneasca in exil. O exnozi Cannes, alta la Madrid, o alta in Las Palmas (Canare) si u la inceputul lui 1950 la Rio de Janeiro - iata rodul munci tui mult talentat si mult framantat artist roman, atat de r incat daca nu l-am fi intalnit nentru nrima oara la tronic, fost convinsi, ca a fost undeva in Muntenia sau in Bucovina totusi vana romaneasca strunita maestru de acest serios ar a luat ceva din marile asnecte sbuciumate ale haoticului u

Ion Oană Potecașu este in egala masura ortodox si sunr list, crestin si eretic - fireste in cunrinsul artei sale, re se incruciseaza vechii nostri nictori de icoane cu marii derni. Toate acestea insa, intr'un maret si snaimantator a intr'o mixtura, care nu e aceea a bravului bursier din trec a nateticului narticinant al clinei de fata caressi-a desco nu numai vocatia - ci mai ales datoria, de-a realiza nrin mun sa, o arta romaneasca, mai nura, mai buna si mai durabila.

x
x x

Arta Magdalenei Rădulescu, infatisata nublicului anusean intr'o serie de exnozitii, cari s'au bucurat de-un unic succes la Paris si Milano, insemneaza nribegia basmului romanesc, a lui An ton Pann si a lui Nastratin Hogea. Si e bine, ca odata cu oamenii se afla in libertate si zanele si feti-frumosii, toate acele ner sonagii legendare, ne care Magdalena Rădulescu le-a reinviat, nu nand in ochii lor mari, deschisi catre tainele lumii, ceva din r mecul oriental al Romaniei. Paftelele domnitelor, valurile celor o mie si una de nopti, inelele si bratarile cari suna in aurul s argintul culorilor Magdalenei, infatiseaza acest suflet cosmono lit al nostru, in care imnarati romani, sultanii si domnii fana rioti si macedoneni, au nus, fiecare catceva, ne rand: elegant innascuta a unei linii nure, o margea de orient, o caciula tu iata, un islic sau o cautatura dosar, in care vorbesc izvoarele.

Magdalena Rădulescu, a dus cu ea in nribegie si arta ei, care n'am sti cu a cui s'o asemanam. Si nentru ca arta ei vi din adancul nutin straniu al sufletului ei, suntem siguri, c tat timn cat ea va fi credincioasa vocatiei sale, Anton Pann nu va fi singur.

Deaceea, drumul acestei artiste fara nereche, nentru noi nu va insemna niciodata transformare - ci numai evolutie.

MIRA SIMIAN

C R O N I C A   M Ă R U N T Ă

IN MEMORIAM.

SEXTIL PUSCARIU

Duna'o lunga si chinuitoare boala, care l-a orbit si l-a tin tuit de nat mult timn, indenartandu-l de masa de lucru, a incetat din viata unul din cei mai de seama invatati ai neamului romanesc, nentruca acesta a fost Sextil Pușcariu.

Falnicul ardelean din Bran, care a ilustrat decenii in sir filologia romaneasca, asezand-o temeinic si definitiv ne nlan eu roneean, nrin nrofunditatea si seriozitatea cu care se anronia de fiecare nroblema, romanul acesta vertical si nur, a murit in ta ocunata, sub jug strain, sub jug de o mie de ori mai amar si mai anasator, decat a fost acel austro-ungar sub care a deschis ochii

Cei mai rodnici si mai buni ani de barbat ai vietii sale, au i... iesa inchinati Romaniei Mari, al careia "Atlas linguistic" l-a... ...sculului Limbei Romane" din Cluj, cu linistea si rabdarea invatatilor si a noetilor. (E un amanunt nrea nutin cunoscut fantul, ca Sextil Puscariu a fost acela, ... ca sa zicem asa, cu cativa ani inaintea celui dintaiu razboiu mondial, ne un tanar noet - care semna: Lucian Blaga!)

Limba romana, a fost nasiunea si vocatia unei vietii ... si rodnice, ca nutine altele. Si acestei sfinte limbi roman... Sextil Puscariu i-a inchinat viata. Fara sa avem nutinta, si ... macar nretentia, de-a face un curriculum vitae al lui Puscariu, nutem snune ne denlin linistiti, ca el a fost cel dintaiu fil... roman, care-a nus stiinta ne un nlan major, dincolo de cotidi... Daca uriasul material adunat si ordonat sub conducerea lui, nu a cazut nrada ultimei navaliri barbare, care nu a crutat nici Academia Romana, (si cum nutea fi crutat ceva ce era romanesc?) du-... limnezirea..., firul vremelnic runt, va nutea fi reluat. Inr fantul, ca acest savant, - trun din imaterialul trun al Academiei noastr, a fost imnedecat in ultimii ani, de ocunanti si "academicieni" (Rollerii, Korcinskii, Săvulestii, Lazarenii) sa-si comneze munca vietii, arata lumii atmosfera antisnirituala, din institutia batjocorita.

Sextil Puscariu a avut insa tristul noroc, sau macar trista satisfactie de'a fi lasat in nace. El nu nutea fi "angajat", a ... unui Ralea sau Rosetti, nentruca Fanarul nu ... acestui ardelean.

Dar el a avut, insa, dincolo de ziua sa cea din urma, ... tineasca randuiala a unei inmormantari, la care un numn de intelectuali ardeleni s'au strans tacuti, intr'un tacut cimitir din Brasov (acolo zace si Andrei Mureșeanu, cel ce-a scris "Răsun... si Andrei Barseanu, autorul versurilor din "Pe-al nostru steag...) ca sa-si ia ramas bun dela dascalul si nrietenul ce se ducea. ... a mai avut Sextil Pușcariu un nona la mormant, care a snus "vesnica lui nomenire".

NICOLAE CARTOJAN

In Dechemvrie 1946 s'a stins din vieata marele invatat, nrofesor de istoria literaturii vechi la Universitatea din Bucuresti si membru al Academiei Romane.

Urmas demn la catedra dascalului ardelean blajean Ion B..., ilustru istoric si creatorul bibliotecii Academiei Romane, care disnare astazi anroane in intregime ca... reactionara, Nicolae Cartojan a onorat si catedra si stiinta nationala romana.

Este fara indoiala cel mai mare si nrofund cunoscator al literaturii romanesti vechi in ranorturile ei cu Slavii, Grecii si Occidentul, si al turi de Hasdeu si Gaster, formeaza o trinitate stralucita a cercetarii literaturii nonulare a noastre.

Studiile sale asunra Alexandriei in literatura romana, Legenda lui Avgar, Romanul Troiei, Fiore di Virtu, Erotocritul etc., cum si fundamentalele onere: "Cartile nonulare in literatura romaneasca" (2 vol.) si "Istoria literaturii romane vechi", conceputa in 4 volume, din care 3 au anarut, la care se adauga si "Clasicii Romani Comentati", anroane 50 de volume, scoase la "Scrisul Romanesc" din Craiova, colectiile "Cercetari literare" si "Texte vechi romanesti" (1941), vorbesc destul desnre o munca uriasa... in taramul culturii neamului.

Preciziunea si minutiozitatea, bogatia de amanunte tem... si metoda stiintifica a lui N. Cartojan, fac din onerele sale ... nurlele indisnensabile oricarui invatat roman sau strain, in ...cialitate.

Colaborarile sale la marile reviste stiintifice din tara si strainatate ne-au facut cinste mare nrin nroblemele originale si interesante ce le discuta in chin desavarsit.

Moartea marelui savant este o nierdere ce-o s'o vedem mai tarziu, cand vom cauta nrofesori si snecialisti de asa mare talie si nu-i vom mai gasi, caci asemenea anaritii sunt rare in domeniul stiintei, mai ales cand sunt dotate si cu modestia nroverbiala a omului valoros.

ION SÂN-GIORGIU

Undeva, intr'un sat din Germània de jos, s'a lasat o lesnede rece si grea neste cel care a fost nrofesorul si noetul Ion Sân-Giorgiu.

Moldovean, anartinea la doua familii boieresti cu ramificatii in vieata voievozilor romani. Strabunicul sau dinsnre mama a fost renumitul mare logofat Luca Stroici, iar dinsnre tata, contele de St. Gyorgy fost voievod al Ardealului nrin sec. XVI-lea. Familia tatalui sau, venita in Moldova nela sfarsitul sec. XVII-lea si-a afirmat boieria si s'a romanizat nrin casatoria cu romance.

Duna stralucite studii la universitatile din Leinzig, München si Basel, este numit conferentiar de limba si literatura germana la Bucuresti, unde nana in ultimul timn, ramas in tara, a renrezentat cultura germana in stiinta romaneasca.

In 1942, neadantabilitatea la vremi, ii aduce 8 ani de temnita grea la Aiud, unde sufletul noetului luntator se caleste si canata alte viziuni in idealul artistic.

Duna un an si jumatate de detinere este eliberat datorita unei nrietenesti interventii a nrofesorului E. Gamillscheg, un mare cunoscator al limbii romane si nrieten al Tarii noastre.

Onera lui Ion Sân-Giorgiu este variata: lirica, dramatica, stiintifica-literara, nolitica, culturala, sociologica, etc. In tot ce a scris numai nerv, vieata si condeiu snrintar. Traduce mult din Goethe, Rilke, Hasenclever, G. Hauntmann si J. Wassermann.

Fantasticul succes cu niesa in 3 acte "Duduca Sevastita" denasind neste 60 de renrezentatii in serie, i-a adus laude binemeritate si duna ce s'a mai jucat cu rasunet euronean la Hamburg, Weimar, München, Berlin (cu Flockina von Platen), Regensburg si Viena (cu Maria Eis), intreaga critica nretentioasa germana il comnara cu Ibsen, Gogol si G. Hauntmann.

"Masca" si "Omul zilei" deasemenea trec hotarele tarii si aduc succes noetului dramaturg.

Ceiace il consacra insa ca om de stiinta este marea monografie asunra lui Goethe, unde ne langa un mare numar de autori studiati, Ion Sân-Giorgiu vine cu vederi critice clare si originale. Din nenorocire nanrasnica moarte nu l-a lasat sa-si termine o lucrare de asa mare nret nentru cultura romana.

Cu noetul Sân-Giorgiu se duce un mare visator, care - duna snusa lui - intre amurg isi gasise sconul vietii. Fulgerat de moarte, a narasit tinutul unde s'a nascut Siegfried din noveste si ne care el il iubea atata si s'a dus ne drumul vesniciei. Ii citesc un vers, la intamnlare.

Singur trec ne drum de tara
Snrijinit ne-al meu toiag;
Nentru-a nu stiu cata oara
Ma alinta-un cantec drag

Cantec dulce, dus de boare,
Ca un sol din miazi-zi
Cand ma voiu intoarce oare
Din bejanii si nustii?

Cand nlutind din zare'n zare
Voiu ajunge'n tara mea
Si'ntr'o dulce'nbratisare
Sufletul nrelung i-oiu bea?

si-o lacrima imi incolteste intre gene. Nu stiu cum, dar m'am gandit in acelas timn si la Niculae Balcescu.

ION PILLAT

Daca lirica romaneasca moderna se poate mandri cu o seri
poeti de valoare mondiala (Tudor Arghezi, Lucian Blaga, G. B
via, Aron Cotrus), ea nu are decat un singur mare poet aristo
in termeni curat-romanesti: boier - si acesta, a fost Ion Pil
Moartea sa, intamplata scurt timp, dupa ce Romania a fost ocu
de rusi - este un simbol tragic. Ion Pillat, boierul dela Mi
si Florica, marele mester al celui mai splendid traditionalis
manesc, a plecat in mormant, ca si cum s'ar fi grabit pentru
fi atins nici macar o clipa, de miasmele si impostorii, care
sa incuibeze in viata literara, terfelind-o si instrainand-o.
Pillat, care era unul din cei mai profunzi cunoscatori ai lir
universale, (ce magnifica biblioteca de poezie ascundeau per
casei din strada Pia Bratianu!) a scris totusi cea mai roman
poezie, versul in care glia, taranul, brazda si rodul, cantau
tecul lor milenar, cu un ton nou: tonul sufletului poetului.
Pillat a fost - si ca stil de viata - cel mai poet dintre to
torii poeziei romanesti, un inamorat, un colectionar, un divu
tor, prima editie din "Plumb" de Bacovia, a tiparit-o Pillat,
mai desavarsita antologie a liricei moderne romanesti, se dat
te lui Pillat, (in colaborare cu Perpessicius) iar cele mai f
se seri de poezie, aveau loc, la o ceasca de ceai chinezesc,
biblioteca lui Pillat. Erau acolo de obiceiu: V. Voiculescu,
Herescu, Radu Gyr, Constantin Stelian (prefacut si el in pam
Ionel Teodoreanu, Tudor Vianu, si o serie de tineri, astazi
mai batrani. Se citeau versuri, se discuta si se respira poez
La urma, Ion Pillat deschidea caetele sale frumos legate, si
glasul sau putin nazal, citea versuri perfecte, acorduri pur
fundat intr'o eufonie, pe care nu am mai intalnit-o de-atunci
gat de cei prezenti, citea de obiceiu la urma, marile lui poez
clasice:

"Acolo unde'n Argeș se varsă râul Doamnei"

. . . .

"Tot mai miroase via a tămâios și-a coarnă"

. . . .

"Aci sosi pe vremuri, bunica mea Calioni".

Sunt versuri care nu se uita, si care marturisesc, sub Crucea
lui, ca si sub carul mare, pentru permanenta poeziei romanest
Premiul National de poezie a incununat cu laurii sai, olimpic
frunte a poetului, iar editia definitiva a poeziilor sale, a
- ingrijita de mana maestrului in "Editura Fundatiilor Regale
pentru a vorbi timpurilor, despre stralucita trecere a lui Io
Pillat.

Undeva, intr'un colt de biblioteca, desigur ca opera lui
lat e ascunsa de maini pioase, departe de "reconsiderari", in
asteptarea vremii, cand la Florica vor putea rasuna din nou
cile strofe ale poetului, care a scris:

"Poete drag Minervei si scump Mediteranei", iar nu propa
bolsevica a impostorilor, care au prefacut acest lacas de rom
in bivuac de propaganda, pentru agentii fostului vanzator de
vrigi, azi "generalul Marcos" ...

Ion Pillat - sub pamant. Arghezi - bolnav si hulit de un
rin Toma, adus de camioanele M.V.D.-ului; Blaga, obscur, intr
fund de provincie. Bacovia - trecut sub tacere, dupa ce-a re
sa fie pus "pe linie", Aron Cotrus in exil. Rasuna in schimb
mele de perete si manifestele rimate ale lui Broslicka, Mari
nus si A. Toma. Vai de biet roman saracu!

Numai glia in care doarme Ion Pillat - e vesnic romanea

POMPILIU CONSTANTINESCU

Din pleiada de critici tineri formati la scoala estetic
lui Mihail Dragomirescu se distinsese inca de pe bancile uni
tatii, Pompiliu Constantinescu, o mare nadejde a literaturii
nesti.

Un ales membru al corpului didactic s-un iscusit manuito
condeiu!

A redactat "Kalende" cu Vladimir Streinu (inchis) si Se
Cioculescu (inchis), inca doua mari figuri ale criticei noas
a scris cronici literare la "Vremea", "Ritmul Vremii" si "Mi
rea Literara" a lui Liviu Rebreanu.

Ne amintim cu emotie de volumele "Miscarea literara", "Opere si autori", "Critice", "Figuri literare", perfectul studiu asupra lui Tudor Arghezi, cum si paginele alese din St. Beuve, pe care-l admira, ca sa ne dam seama de marea valoare critica, analitica si dogmatica a lui Pompiliu Constantinescu.

De-un obiectivism perfect concentra in coloanele "Vremei" o adevarata technica de analiza a obiectului, intr'un stil expresiv si vivace, cu o viziune clara si sigura.

Cultura vasta, spiritul critic innascut, cum si eleganta ironiei fac din opera sa modele stilistice chiar pentru cei ce vor sa scrie astazi literatura stiintifica.

Un gand duios pentru Pompiliu de alta data!

x

x x

<u>Ultima oră literară</u>

RÂNDUIALA CRESTINEASCĂ. Freising/Bayern (Deutschland), Freisinger Tageblatt, 1950. 315, xv |xx| p., est., front., vignete, chenar.

De multa vreme se simtea lipsa unei carti cuprinzatoare a toate felurile de rugaciuni crestinesti atat de trebuitoare Romanilor pribegi pe tot pamantul.

Nu-i mai bun prieten la nevoie si la cumpana grea a vietii decat o carte de rugaciune. Iti da linistea sufletului si in fata mortii.

Lipsa aceasta a implinit-o Cuc. Sa Par. Octavian Bârlea, ocrotitorul Romanilor din Germania, si trimis al Sf. Scaun in scopul ajutorarii sub toate raporturile a Romanilor refugiati, ajutat de iscusitul condei al dlui George Racoveanu, scriitor, specialist in chestiunile religioase.

Limba inmiresmata, pe-alocurea daltuita este minunata limba a cazaniilor noastre si nu fara emotie citesti si canti rostuirea slujbei. Pentru noi cei cunoscatori si stiutori ai tipicului este o negraita bucurie: mana din cer cazuta in pustie.

Un lucru si mai imbucurator: cartea se adreseaza catre toata semintia romaneasca, ortodocsi sau catolici, si cu atata este mai vie si mai impresionanta cu cat ne inalta mai mult spre unicul Dumnezeu si unica Lui biserica: biserica crestina universala, asa cum a fost dintru inceput (Una sancta).

Migaloasa cercetare a textelor, ca si infrumusetarea lor ne reaminteste truda de odinioara a harnicilor calugari, mesteri tipografi, ai tiparnitelor sfintelor noastre manastiri, astazi pangarite de false figurine ecclesiastice dirijate de Moscova.

Cuc. Sa Par. Oct. Bârlea, aleasa fata bisericeasca, forta culturala, la care se adauga si cea poetica religioasa, dimpreuna cu dl George Racoveanu, om de gust si gazetar de invidiat, au dat cea mai frumoasa carte ce-a aparut in exilul nostru. De-aci marea noastra bucurie si laudele lor binemeritate.

Intr'adevar nu trebuiesc uitati cei ce-au ajutat cu bani tiparirea acestei carti, caci sunt binefacatori sufletesti si merita pomenirea cu evlavie.

Mai am avea o ruga: daca si Prohodirea ar putea sa vada lumina zilei in aceleasi conditiuni, bucuria ne-ar fi dubla si darul si de mai mult pret.

x

x x

INDREPTAR. Foaie pentru gând si faptă crestinească. Anul I, No.1 si 2, Ianuarie si Februarie 1951, München (Deutschland).

Par. Oct. Bârlea a adunat in juru-i cateva figuri culturale romanesti si face astfel sa apara lunar o foaie de mult interes, scrisa cu mult duh. Pe langa caldele si luminoasele articole de adanc crestinism ale Cuc. Sale, se dau la iveala si alte probleme de orientare a vietii noastre asa de haotica, astazi. Chestiunele puse de condeie cu experienta ar trebui sa ne dea probleme de rezolvat pentru sufletele noastre chinuite si insetate de dreptate si vieata noua. Colaboratori ca d-nii Mircea Eliade, Sever Pop, Par. Popan si G. Racoveanu sunt chezasia seriozitatii acestei publicatii periodice. Pagina IV a dlui Racoveanu ne reaminteste savuroasele varfuri de spada din "Predania" atata de citita si pretuita pe vremuri in tara.

Publicatia aceasta o salutam cu emotia cuvenita unei aparitii de presa serioasa si cinstita si care tinde sa fie un adevarat "Indreptar" al vremilor si sufletelor noastre.

x
x x

Bibliografie

Bagulescu, George.
La nouvelle réligion (rev. par Rob. Mangin). Paris, J. Vitiano, 1947. (Coll. La pensée contemporaine).

Gheție, Vasile.
Zungenbein, Kehlkopf und Zunge des indischen Elefanten, vorgelegt von E. Ackerknecht. Leipzig, S. Hirzel, 1944 (Abhlg. der Math.-Naturw. Klasse der sächsischen Akad. der Wiss., Bd. 43, Nr. 2)

Georgescu-Roegen, Nicolae.
Further contribution to the scatter analysis. (In: The econometric society Meeting, Washington, Sept. 6-18, 1947, v.5, pp. 39-43).

Lupi, Gino.
Chiave ossia traduzione degli esercizi delle grammatica romena. Roma, A. Signorelli, 1949. 64 p.

Marinescu, Noda Stefan.
Propriétés piézo-chimiques, chimiques et biophysiques des ultra-sons. Paris, Hermann et cie, 1937. 2 vols.

Prodan, Mihail, colab.
Kronn, Karl und Prodan, M.
Die Bestandesmassenermittlung mit Hilfe stehender Probestämme. Frankfurt/Main, Sauerländer, 1944.

Rusu, Liviu.
Essai d'interprétation psychologique de la poésie populaire roumaine. Paris, F. Alcan, 1935. 122 p. (Teza).

Rusu, Liviu.
Essai sur la création artistique comme révélation du sens de l'existence. Contribution à une esthétique dynamique. Paris, F. Alcan, 1935. 460 p. (Teza).

x
x x